

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**System policejní prevence jako komplexní přístup
k realizaci primární prevence ve zvláštních školách**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Jiří SOUČEK

Vypracoval:
Jiří Kubelka

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Systém policejní prevence jako komplexní přístup k realizaci primární prevence ve zvláštních školách“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Elektronická a tištěná verze této bakalářské práce jsou totožné.

BRNO 6. 4. 2010

.....
Jiří Kubelka

Poděkování

Touto cestou bych chtěl poděkovat Mgr. Jiřímu Součkovi za cenné rady a připomínky při sepsání mé bakalářské práce.

Děkuji také ředitelům a pedagogům školských zařízení, kteří byli ochotni se zúčastnit výzkumného šetření a tím mi poskytli empirický materiál a všem, kteří mě jakýmkoli způsobem podporovali.

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 „ZVLÁŠTNÍ ŠKOLY“ V SYSTÉMU ŠKOLSTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY	9
1.1 ČESKÝ VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM	9
1.2 VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ, ŽÁKŮ A STUDENTŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI	9
1.3 ZMĚNY V ČESKÉM VZDĚLÁVACÍM SYSTÉMU TÝKAJÍCÍ SE „ZVLÁŠTNÍCH ŠKOL“	10
1.4 HLAVNÍ VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ PRIORITY PRAKTICKÝCH A SPECIÁLNÍCH ZÁKLADNÍCH ŠKOL	10
1.5 ZASTOUPENÍ ŽÁKŮ PRAKTICKÝCH A SPECIÁLNÍCH ŠKOL A DŮVOD JEJICH ZAŘAZENÍ (PŘEŘAZENÍ) DO TĚCHTO ŠKOL	11
2 PROBLEMATIKA PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ VE ŠKOLÁCH V LEGISLATIVNÍCH NORMÁCH.....	13
2.1 ZÁKON Č. 561/2004 SB. O PŘEDŠKOLNÍM, ZÁKLADNÍM, STŘEDNÍM, VYŠŠÍM ODBORNÉM A JINÉM VZDĚLÁVÁNÍ (ŠKOLSKÝ ZÁKON) VE ZNĚNÍ POZDĚJŠÍCH PŘEDPISŮ	13
2.2 DALŠÍ ZÁKLADNÍ LEGISLATIVNÍ NORMY TÝKAJÍCÍ SE PROBLEMATIKY PREVENCE UPLATŇOVANÉ VE ŠKOLSTVÍ.....	13
3 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY U DĚTÍ A MLÁDEŽE	15
3.1 PŘEHLED NEJČASTĚJŠÍCH SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	15
3.1.1 <i>Záškoláctví</i>	15
3.1.2 <i>Šikanování mezi žáky škol</i>	15
3.1.3 <i>Delikvence mladistvých a kriminalita mládeže</i>	16
3.1.4 <i>Drogy a drogová závislost</i>	17
3.1.5 <i>Patologické hráčství</i>	17
3.1.6 <i>Xenofobie, intolerance, rasismus</i>	18
4 POJEM „PREVENCE“ A JEJÍ DĚLENÍ	19
4.1 POJEM „PREVENCE“	19

4.2	DĚLENÍ PREVENCE PODLE OBSAHOVÉHO ZAMĚŘENÍ.....	19
4.2.1	<i>Sociální prevence</i>	19
4.2.2	<i>Situační prevence</i>	20
4.2.3	<i>Prevence viktimmnosti</i>	21
4.3	DĚLENÍ PREVENCE PODLE OKRUHU ADRESÁTŮ PREVENTIVNÍCH AKTIVIT	21
4.3.1	<i>Primární prevence</i>	21
4.3.2	<i>Sekundární prevence</i>	23
4.3.3	<i>Terciární prevence</i>	23
5 ORGANIZAČNÍ SYSTÉM PRIMÁRNÍ PREVENCE V ČESKÉ		
REPUBLICE A JEHO SUBJEKTY 24		
5.1	ÚROVNĚ ORGANIZACE PREVENCE	24
5.1.1	<i>Meziresortní úroveň</i>	24
5.1.2	<i>Resortní úroveň</i>	24
5.1.3	<i>Místní úroveň</i>	24
5.2	REPUBLIKOVÝ VÝBOR PRO PREVENCI KRIMINALITY	25
6 PREVENCE V PŮSOBNOSTI MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ,		
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY..... 27		
6.1	STRATEGIE PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ U DĚTÍ A	
	MLÁDEŽE V PŮSOBNOSTI RESORTU ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY	27
6.2	PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ VE ŠKOLÁCH	28
6.3	METODICKÝ POKYN MINISTRA ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY	
	K PREVENCI SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ U DĚTÍ A MLÁDEŽE	29
6.4	METODY PRÁCE K OMEZENÍ VÝSKYTU SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	
	29	
6.5	SPOLUPRÁCE ŠKOLY S RODIČI A DALŠÍMI SUBJEKTY	29
7 PREVENCE V PŮSOBNOSTI MINISTERSTVA VNITRA 31		
7.1	ZÁKLADNÍ STRUKTURÁLNÍ A ORGANIZAČNÍ PŘEDPOKLADY REALIZACE	
	PREVENCE A FORMY SPOLUPRÁCE POLICIE A OBČANŮ	31
7.2	ODBOR PREVENCE KRIMINALITY MINISTERSTVA VNITRA ČR	33
7.3	SYSTÉM VČASNÉ INTERVENCE.....	34
7.4	LEGISLATIVNÍ RÁMEC V OBLASTI PREVENCE V PŮSOBNOSTI POLICIE	

ČESKÉ REPUBLIKY	34
7.4.1 <i>Prevence v zákonu o Policii</i>	34
7.4.2 <i>Prevence v závazných pokynech policejního prezidenta</i>	36
7.5 PREVENTIVNĚ INFORMAČNÍ ODBOR A PREVENTIVNĚ INFORMAČNÍ SKUPINA	38
EMPIRICKÁ ČÁST	41
8 CHARAKTERISTIKA VÝBĚROVÝCH SOUBORŮ	42
9 CHARAKTERISTIKA POUŽITÉ METODY	43
10 VÝSLEDKY VÝZKUMU	45
10.1 DOTAZNÍKOVÝ PRŮZKUM U ŽÁKŮ ZÁKLADNÍCH PRAKTICKÝCH ŠKOL	45
10.2 DOTAZNÍKOVÝ PRŮZKUM U PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ ZÁKLADNÍCH PRAKTICKÝCH ŠKOL	49
11 DISKUSE	53
11.1 DISKUSE K PROVEDENÉMU VÝZKUMU U ŽÁKŮ ZÁKLADNÍCH PRAKTICKÝCH ŠKOL	53
11.2 DISKUSE K PROVEDENÉMU VÝZKUMU U PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ ZÁKLADNÍCH PRAKTICKÝCH ŠKOL	56
ZÁVĚR.....	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61
RESUMÉ	
ANOTACE	
SEZNAM PŘÍLOH	
PŘÍLOHY	

Úvod

Je celospolečenským zájmem minimalizovat výskyt sociálně patologických jevů dětí a mládeže. Škola je po rodině druhým nejvýznamnějším socializačním prostředím. Probíhají v ní procesy, jejichž prostřednictvím žáci získávají požadované způsoby chování, edukační a socializační procesy, které je formují, vybavují znalostmi, integrují do společnosti.

Jedním z úkolů základních škol, a zejména základních škol praktických a základních škol speciálních, musí být kvalitní práce v oblasti prevence a ochrany před sociálně patologickými jevy. Proč jsou zdůrazňovány právě základní školy praktické a základní školy speciální (dříve zvláštní a pomocné školy)?

V těchto školách mohou plnit svou povinnou školní docházku žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, tedy děti se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním. Žáci sociálně znevýhodnění a žáci zdravotně postižení (zejména mentálně) a žáci s vývojovými poruchami učení nebo chování, se jeví sociálně patologickými jevy zvláště ohroženi.

V oblasti prevence sociálně patologických jevů jim praktická či speciální základní škola musí nabízet jakýsi nadstandard, určitou přidanou hodnotu oproti běžným základním školám. Pro tyto žáky je nutné realizovat takové každodenní cílené, systémové a účinné aktivity, které jim umožní překonat jejich handicap a dosáhnout maximálně možného stupně začlenění do společnosti.

Mezi subjekty působící v oblasti preventivních aktivit zaujímá zcela specifické místo Policie ČR, která je při ochraně společnosti před kriminalitou nezastupitelná. Z tohoto důvodu by měla být mezi školami a školskými zařízeními navázána spolupráce s Policií České republiky preventivně, nikoliv až při řešení problémů spojených s výskytem těchto sociálně patologických jevů.

V oblasti sociální prevence, která je zaměřená na celou populaci, je pro policii vyhraněn jen poměrně malý prostor, který může policie vyplnit přednáškami ve školách či praktickými ukázkami své činnosti pro veřejnost. Jinak do této oblasti prevence může policie vstupovat pouze zprostředkovaně. Při tom je důležité znát podmínky, za kterých je mládež v rodině vychovávána, ve škole vzdělávána, ve volném čase zájmově rozvíjena a jak se tyto podmínky proměňují v návaznosti na širší společenský kontext.

Pro efektivní naplnění a využití oblasti prevence před sociálně patologickými

jevy je velice důležitá úzce propojená spolupráce všech subjektů na ní se podílejících.

Cílem teoretické části této bakalářské práce je nastínit sociálně patologické jevy, které se mohou vyskytovat u žáků základních škol praktických (dříve zvláštních škol), přiblížit způsoby jejich prevence, včetně programů prevence realizované policií. Dalším dílčím úkolem je poukázat na důležitost těchto programů s cílem policie vytvářet mezi policisty a žáky škol prostředí vzájemné důvěry, seznamovat děti s činností policie a jejími pravomocemi, formovat jejich postoje a chování. Dalším úkolem je poukázat na kriminogenní faktory ve společnosti ovlivňující chování jedince a v neposlední řadě pak žákům těchto škol poskytovat relevantní informace a přispět tak ke snížení kriminality zvyšováním právního vědomí.

Při vypracování bakalářské práce bylo čerpáno z metodických pokynů, vládních dokumentů, internetových pramenů a odborné literatury zabývající se problematikou sociálně patologických jevů a prevencí jejich vzniku.

Cílem empirické části této bakalářské práce je na základě průzkumu provedeného ve vybraných praktických základních školách v okrese Kutná Hora a Kolín zjistit, jaký pohled mají žáci a pedagogičtí pracovníci těchto škol na Policii České republiky a její činnost. Dále pak zhodnotit úroveň preventivní činnosti policie z pohledu žáků a pedagogických pracovníků těchto škol a zhodnotit efektivnost preventivní činnosti policie, popř. se pokusit navrhnout nové, doposud nezařazené projekty prevence ve školách vedoucích k možnému snížení výskytu sociálně patologických jevů u dětí a mládeže.

Část empirická byla zpracována na základě výsledků dotazníkového zkoumání prováděného mezi žáky a pedagogickými pracovníky vybraných praktických základních škol. Při zpracování empirické části bylo použito grafického a tabulkového znázornění výsledků výzkumu.

Teoretická část

1 „Zvláštní školy“ v systému školství České republiky

1.1 Český vzdělávací systém

Český vzdělávací systém vychází ze základních školských legislativních norem. Jedná se zejména o zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ve znění pozdějších předpisů. Český vzdělávací systém je členěn do několika úrovní – předškolní vzdělávání, povinná školní docházka, středoškolské vzdělávání a terciální vzdělávání. Předmětem této bakalářské práce je zejména jedna z těchto úrovní, a to základní vzdělávání (povinná školní docházka), konkrétně vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na úrovni základního vzdělávání uskutečňované ve školských zařízeních tohoto typu.

1.2 Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami

Ve školském zákonu je tato problematika upravena zejména v § 16 tohoto zákona, kde je uvedeno, že „dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.“

Zdravotním postižením je pro účely tohoto zákona mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování. (§ 16 odst. 1 školského zákona)

Zdravotním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání. (§ 16 odst. 2 školského zákona)

Sociálním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona:

- a) rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy,
- b) nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo
- c) postavení azylanta, osoby požívající doplňkové ochrany a účastníka řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky podle zvláštního právního předpisu. (§ 16 odst. 3 školského zákona).

1.3 Změny v českém vzdělávacím systému týkající se „zvláštních škol“

K 1.1.2005 došlo přijetím nového školského zákona k podstatným změnám v českém vzdělávacím systému, a to především k změnám ve vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Tyto změny se projevily ve schématu vzdělávacího systému platného od školního roku 2005/06. Právě od tohoto roku se děti se speciálními vzdělávacími potřebami vzdělávají v základních školách praktických, které byly dříve nazývány „školami zvláštními“, nebo se vzdělávají ve speciálních či specializovaných třídách běžných základních škol, případně mohou být individuálně integrovány do běžných tříd základních škol. Děti s těžkým mentálním postižením se vzdělávají v základních školách speciálních (dříve označovány jako „pomocné školy“).

1.4 Hlavní výchovně vzdělávací priority praktických a speciálních základních škol

Hlavní výchovně vzdělávací priority praktických a speciálních základních škol vychází zejména ze školského zákona a dalších na něj navazujících vyhlášek, které budou blíže popsány v následujících kapitolách.

Mezi tyto priority je nutno zahrnout zejména poskytování základního vzdělávání zaměřené na pracovní dovednosti žáků, upevňování pozitivních mezilidských vztahů žáků, rozvoj komunikačních dovedností žáků, a to především rozvoj těchto dovedností v mateřském jazyce, v sociálních vztazích a v informačních a komunikačních technologiích. Další prioritou je podpora vytváření zdravého stylu života pomocí zájmových činností žáků, dále rozvoj daných schopností, ve kterých jednotliví žáci

vynikají a v neposlední řadě také pomoc žákům najít pro ně profesní zaměření a tím pomoc při jejich zařazení do společnosti.

Pro úspěšné naplnění všech těchto priorit je důležité neopomenout oblast prevence a ochrany před sociálně patologickými jevy, neboť především žáci sociálně znevýhodnění a žáci zdravotně postižení (zejména mentálně) a žáci s vývojovými poruchami učení nebo chování, tedy žáci praktických a speciálních základních škol, se jeví sociálně patologickými jevy zvláště ohroženi.

V oblasti prevence sociálně patologických jevů musí těmto žákům praktická a speciální škola nabízet jakýsi nadstandard, určitou přidanou hodnotu oproti běžným základním školám. Pro žáky praktických a speciálních škol je nutné realizovat každodenní cílené, systémové a účinné aktivity, které jim umožní překonat jejich „handicap“ a dosáhnout tak jedné z nejdůležitějších priorit, kterou je dosažení maximálně možného stupně začlenění do společnosti.

1.5 Zastoupení žáků praktických a speciálních škol a důvod jejich zařazení (přeřazení) do těchto škol

Jak již bylo uvedeno výše, žáci praktických a speciálních základních škol, se jeví sociálně patologickými jevy zvláště ohroženi. Z jakého důvodu? Aby bylo možno alespoň částečně tuto otázku zodpovědět, je nutné zaměřit se na to, jaké typy žáků tyto školy navštěvují a z jakého důvodu byli do těchto škol zařazení.

Majoritu v těchto školách představují ve většině případů děti romského původu. Čím je toto způsobeno? Důležitou roli zde hraje sociálně-kulturní zázemí, podpora vzdělávání dětí ze strany jejich rodičů a v neposlední řadě také motivace samotných žáků a jejich stimuly k dosahování dobrých prospěchových výsledků a s tím související vztah ke škole utvořený samotným dítětem. Negativní vztah ke vzdělávání (škole jako takové, či jednotlivým učitelům) může být závažným kriminogenním faktorem.

Děti jsou na praktické a speciální školy zařazováni nejčastěji na žádost jejich zákonných zástupců. Podnět k přeřazení může iniciovat také učitel školy. Přeřazení žáka do vzdělávacího programu základní školy speciální má však pevně stanovená pravidla zakotvená ve školském zákoně, zejména pak v § 49 odst. 2 tohoto zákona, kde je specifikováno převedení žáka se speciálními vzdělávacími potřebami na školu praktickou či speciální na základě písemného doporučení odborného lékaře a školského

poradenského zařízení (pedagogicko-psychologická poradna) a to pouze s předchozím písemným souhlasem zákonného zástupce žáka.

Důvodem jejich zařazení na praktickou a speciální školu může být špatný prospěch (toto může být u romských dětí ve spojitosti se špatnou znalostí českého jazyka), úroveň inteligence, problémové chování, problémy s docházkou. V některých případech se lze, zejména u romských rodin, setkat i důvodem „společenským“ neboť do těchto škol chodí většina jejich rómských příbuzných a známých vrstevníků, takže se v ní mohou cítit více „doma“. Uspěchané zařazování rómských dětí do praktické školy již v první třídě základní školy může ale též vypovídat o malé či nepřesně zaměřené snaze, popř. o tendenci k předsudkům některých učitelů o vzdělanosti a vychovatelnosti rómských žáků.

2 Problematika prevence sociálně patologických jevů ve školách v legislativních normách

Dokumenty vymezující koncepci a systém prevence v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) jsou hlavními východisky pro cíle, obsah, formy a metody preventivní výchovy ve školách a školských zařízeních. Základní rámec systému prevence a ochrany před sociálně patologickými jevy je určen zákonnými normami, mezi něž patří zejména následující právní normy.

2.1 Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ve znění pozdějších předpisů

Oblastí prevence a ochrany před sociálně patologickými jevy se školský zákon zabývá v § 29 odst. 1, kde je uvedeno: „Školy a školská zařízení jsou při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb povinny přihlížet k základním fyziologickým potřebám dětí, žáků a studentů a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů. Zajištění těchto potřeb a ochrany před možnými riziky sociálně patologických jevů musí upravovat školní řád školy, nebo vnitřní řád školského zařízení.“ Z § 30 odst. 1 písm. c) citují: „Školní řád a vnitřní řád upravuje podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví, dětí, žáků nebo studentů a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí“.

2.2 Další základní legislativní normy týkající se problematiky prevence uplatňované ve školství

- **Vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních**

Tato vyhláška definuje personální zajištění systému primární prevence na

okresní úrovni a na úrovni škol a školských zařízení. Vyhláška dále stanovuje, že realizace prevence sociálně patologických jevů je pro školy povinná.

Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků ve znění pozdějších předpisů

Tato vyhláška stanovuje kvalifikační podmínky pro výkon činností v oblasti primární prevence

- **Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů**

Tato vyhláška mimo jiné stanovuje, že bezpečnost a ochranu zdraví žáků ve škole, při vzdělávání mimo místo, kde se uskutečňuje vzdělávání, zajišťuje právnická osoba. (§ 3 odst. 1 vyhlášky č. 48/2005 Sb.)

- **Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů**

Tento zákon zavazuje všechny školy bezodkladně oznamovat orgánům sociálně právní ochrany všechny skutečnosti, které naznačují, že děti zanedbávají školní docházku, požívají alkohol nebo jiné návykové látky, páchají trestnou činností apod. § 6 odst. 1 písm. c) tohoto zákona se týká zanedbávání školní docházky (nemravný a zahálčivý život)

- **Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákon č. 41/2009 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)**

Oznamovací povinnost je dána ustanoveními § 367 a § 368 trestního zákoníku („nepřekážení trestného činu“ a „neoznámení trestného činu“). **Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů**

Upravuje postup státu a návrh opatření vůči osobě mladší 15 let, která se dopustila činu jinak trestného a která není dle českého právního řádu trestně odpovědná

- **Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných**

a celá řada dalších právních norem zabývajících se touto problematikou.

3 Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže

Dříve než bude v následujících kapitolách řešena samotná prevence sociálně patologických jevů uskutečňovaná ve školách pedagogickými pracovníky, školními metodiky prevence či jinými subjekty, které se na preventivní činnosti podílejí (např. Policie České republiky), je třeba alespoň částečně nastínit problematiku těchto jevů z hlediska jejich výskytu, příčin a následků, neboť právě zamezení tohoto rizikového chování je cílem primární prevence.

3.1 Přehled nejčastějších sociálně patologických jevů

3.1.1 Záškoláctví

Záškoláctvím („chozením za školu“) bývá označován přestupek žáka, který úmyslně zanedbává návštěvu školy. Je chápáno jako porušení školního řádu, ale ve skutečnosti jde o provinění proti školskému zákonu, neboť v § 22 odst. 1 písm. a) tohoto zákona je uvedeno, že „žáci a studenti jsou povinni řádně docházet do školy nebo školského zařízení a řádně se vzdělávat“. Nezřídka je záškoláctví spojeno s dalšími sociálně patologickými jevy, které mají neblahý vliv na osobnostní vývoj jedince.

Z pohledu Policie ČR a protiprávního jednání je třeba vycházet z § 31 zákona č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o přestupcích, který označuje jako přestupek „ohrožení výchovy a vzdělávání nezletilců“ zejména skutečnost, že dítě není přihlášeno k povinné školní docházce nebo dojde k zanedbání péče o ni. Dále je to § 201 zákona č. 40/2009 Sb., který zakotvuje ohrožení rozumového, citového nebo mravního vývoje (i z nedbalosti) osoby mladší 18 let sváděním k zahálčivému životu nebo umožněním vést zahálčivý život.

3.1.2 Šikanování mezi žáky škol

Jedním z dokumentů zabývajících se otázkou šikanování, je metodický pokyn MŠMT č.j. 24 246/2008-6 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, kde je v čl. 1 odst. 1 uvedeno, že „šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrášovat žáka, případně skupinu žáků“ .

Z hlediska protiprávního jednání a ustanovení zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu přečinů či provinění „vydírání“ (§ 175), „omezování osobní svobody“ (§ 171), „útisk“ (§ 177), „ublížení na zdraví“ (§ 146), „loupež“ (§ 173), „nebezpečné vyhrožování“ (§ 353), „poškození cizí věci“ (§ 228) apod.

3.1.3 Delikvence mladistvých a kriminalita mládeže

Ač by se mohlo zdát, že pojmy delikvence a kriminalita označují jedno a to samé, jsou mezi těmito pojmy určité rozdíly. Hovoříme-li o dětské delikvenci, jde o jednání osob mladších patnácti let, které spáchaly čin, jenž by jinak byl považován za trestný čin nebo čin, který se neslučuje s normami dané společnosti a ohrožuje mladistvého jedince v jeho sociálním vývoji. Oproti tomu za kriminalitu mládeže pokládáme trestné jednání osob starších patnácti let, které však dosud nedovršily hranice osmnácti let věku.

Příčiny vzniku kriminality mládeže a dětské delikvence mohou být spojeny s výchovou, sociálními a ekonomickými poměry v rodině, rozvráceností a nefunkčností rodiny, nedostatečně věnovaným časem dětem ze strany jejich rodičů a v neposlední řadě také se specifickými poruchami chování a pozornosti samotného dítěte, jako je např. syndrom hyperaktivity.

U majetkové trestné činnosti se jedná zejména o krádeže. Nejčastější bývají kapesní krádeže, krádeže věcí z vozidel, bytů, garáží, sklepů. Přibývá krádeží v supermarketech a na přilehlých parkovištích. Pro mladistvé jsou dále typické výtržnosti, ke kterým dochází zejména ve skupinách, které jsou často páčány v souvislosti s užíváním alkoholu a jiných návykových látek. Dalším typickým jednáním mladistvých je poškozování cizí věci, zejména potom tzv. sprejerství. Nezletilí se však dopouštějí i tak závažných trestných činů jako je těžké ublížení na zdraví nebo vražda.

Trestná činnost dětí a mladistvých se v mnoha ohledech od trestné činnosti starších věkových skupin liší, a to jak svoji strukturou, početností, způsoby provedení, motivací, tak i osobnostními charakteristikami pachatelů. Osobnosti nezletilých se výrazně odlišují od osobností dospělých pachatelů. Trestná činnost dětí a mladistvých se velmi těžko zjišťuje, prokazuje, vyšetřuje a postihuje. Latence u kriminality dětí a mladistvých (tj. počet nezjištěných a neoznámených kriminálních skutků) je velká

a její morální následky společensky závažné. (Marešová A., 1997, s. 161). Z pohledu policie, ale bezesporu i veřejnosti, se jedná o jeden z nejzávažnějších druhů sociálně patologických jevů u dětí a mládeže.

3.1.4 Drogy a drogová závislost

Drogová závislost je komplexní pojem používaný od roku 1969. Tehdy byla Světovou zdravotnickou organizací (WHO) definována jako „duševní stav periodické nebo chronické intoxikace, která škodí jedinci i společnosti, vyvoláván opakovaným užíváním drogy přírodní nebo syntetické.“ Přitom pojmem intoxikace se obecně rozumí jakákoli otrava, pojmem droga pak jakákoli omamující látka, původně však léčivá látka rostlinného, živočišného nebo nerostného původu. (Pokorný, V., Telcová, A., Tomko, A., 2003, s.78).

Motivaci k užívání psychoaktivních látek lze spatřovat jednak v potřebě vyřešit své problémy, uniknout stresovým situacím a frustraci, uvolnění zábran, dále v potřebě dosáhnout uspokojení nebo slasti, která není jinak dosažitelná nebo běžně dostupná, v potřebě uniknout stereotypu, nudě, získání inspirace a v neposlední řadě v potřebě sociální konformity, uchování sociálních vztahů, potřebě být akceptován skupinou nebo subkulturou, v níž užívání drogy patří k standardu chování (Vágnerová, M., 1999, s. 288).

Mezi nejrozšířenější a nejužívanější drogy mezi dětmi a mládeží patří zejména alkohol, tabák a marihuana. Do kategorie nebezpečných návykových látek lze ale také zařadit kofein, který je zastoupený nejenom v kávě, ale také v čaji nebo coca-cole. Mezi další drogy, mezi mládeží méně užívané, ale o to pro tuto věkovou skupinu nebezpečnější, lze zařadit opiáty (heroin), drogy stimulační (kokain, amfetamin, pervitin) a halucinogeny (LSD, houba lysohlávka). Zneužívány však bývají mnohé léky a těkavé látky.

Užívání drog představuje velmi závažný jev, který může nenapravitelně poškodit zdraví a osobnost dětí a mladistvých, které tyto drogy užívají. Užívání drog je úzce propojeno s dalšími sociálně patologickými jevy, zejména s kriminalitou mládeže.

3.1.5 Patologické hráčství

Samotné patologické hráčství není novým sociálně patologickým jevem, ale nové jsou jeho nynější formy, kterými se projevuje, a stále rostoucí počet osob jím

zasažených.

Společenská nebezpečnost tohoto jevu je především v tom, že k jejímu provozování jsou nezbytné peníze a v tom, že se jedná o patologickou vášeň (závislost), vyžadující stále více peněz. Mladší osoby jsou tak nepřímo nuceny opatřovat si nezbytné peníze různými způsoby, především krádežemi (peněz, věcí z aut, bytů apod.), dokonce i prostitucí, prodejem drog a další trestnou činností. (Marešová A., 1997, s. 31)

3.1.6 Xenofobie, intolerance, rasismus

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance Č.j.: 14 423/99-22 uvádí, že „Úkoly zabezpečovat prevenci proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance vyplývají z Ústavy České republiky, z Listiny základních práv a svobod, z Úmluvy o právech dítěte a z ostatních mezinárodních paktů a úmluv, které ústavní orgány ČR ratifikovaly. Konkretizaci vyplývajících úkolů pro jednotlivé resorty stanoví vláda svými usneseními.

Klíčové místo při vedení dětí a mládeže k toleranci, k posilování pozitivního postoje k minoritám a k lidem různých národností, náboženství a kultur zaujímají školy a školská zařízení. Využívají celkového výchovného působení, v jehož průběhu jsou žáci přiměřeně svému věku a na základě svých širších sociálních zkušeností podněcováni k diskusi.

4 Pojem „prevence“ a její dělení

4.1 Pojem „ prevence“

Podle všeobecného pojetí znamená prevence předcházení, zamezení vzniku nemoci nebo nežádoucího jevu.

V souvislosti s předcházením sociálně patologickým jevům je v České republice věnována asi největší pozornost prevenci kriminality, jako jednomu z nejzávažnějších nežádoucích jevů.

Prevenčí kriminality se přímo zabývá preventivní politika státu. Z podkladů ministerstva vnitra, týkajících se bezpečnosti a prevence, uveřejněných na svých webových stránkách, vyplývá, že „preventivní politika představuje ofenzivní strategii kontroly kriminality, jež spoléhá především na nerepresivní prostředky. Zabývá se eliminací sociálně patologických jevů a snižováním motivů a příležitostí k páčání trestných činů “ .(www.mvcr.cz/clanek/prevence-169232.aspx)

„Prevence kriminality zahrnuje soubor nerepresivních opatření, tedy veškeré aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty směřující k předcházení páčání kriminality a snižování obav z ní. Jedná se o opatření sociální prevence, situační prevence, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností a pomoci obětem trestných činů. Prevence kriminality úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů, z nichž k nejzávažnějším patří nejružnější formy závislosti.“ (www.mvcr.cz/clanek/prevence-169232.aspx)

Mezi objekty prevence kriminality lze zařadit kriminogenní faktory - sociální prostředí, příčiny a podmínky kriminality, dále potenciální či skutečné pachatele trestné činnosti a v neposlední řadě také potenciální či skutečné oběti trestných činů.

4.2 Dělení prevence podle obsahového zaměření

4.2.1 Sociální prevence

Primárním cílem sociální prevence je působit v sociálně-ekonomické oblasti a přijímat zde opatření adresované na rizikové jedince, skupiny obyvatel a lokality

s cílem změnit nepříznivé socioekonomické prostředí.

Sociální prevence je orientována na takové sociálně patologické jevy, jako jsou alkoholismus a jiné toxikomanie, záškoláctví, extremistické skupiny aj. a na otázky kriminálně preventivního či socializačního působení rodiny, školy, sociálních služeb a jiných institucí. (Novotný, O., Zapletal, J., 2001, s 159-160)

Sociální prevence představuje aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace jedince a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny páchaní trestné činnosti. Sociální prevence je součástí sociální politiky. (Zapletal, J., 2008, s. 13)

Sociální prevence se nezbytně zaměřuje zejména na děti a mladé lidi, protože hlavně ti jsou předmětem socializace. V socializaci sehraává nejdůležitější roli mikroprostředí, ve kterém dítě a mladiství vyrůstá. Nejvýznamnějším socializačním činitelem je bezesporu rodina. Jako zcela nežádoucí se jeví naprostý nezáměr o dítě ze strany rodičů nebo naopak přílišná tvrdá výchova spoléhající se hlavně na fyzické tresty či psychické vydírání. Výchovné působení mohou značně komplikovat tíživé sociální podmínky, zejména u osamělé matky či otce, absence otce jako vzoru mužského chování i jiné okolnosti. Hned po rodině zaujímá přední místo v procesu socializace škola, která může alespoň zčásti napravit nedostatky rodinné výchovy. Předpokladem však je, aby dítě s výchovnými problémy v rodině našlo ke škole nějaký pozitivní vztah. Toho lze dosáhnout zejména tehdy, dokáží-li učitelé, zvláště u dětí špatně prospívajících, odhalit některé jejich pozitivní rysy. (Novotný, O., Zapletal, J., 2001, s. 166)

4.2.2 Situační prevence

Situační prevence je zaměřena na odstraňování kriminogenních situací, na omezování příležitostí ke spáchání trestných činů a na zvyšování rizika dopadení pro pachatele. Je založena zejména na kladení překážek a hrozeb pachatelům trestné činnosti tak, aby byli nuceni zvýšit úsilí spojené s pácháním trestné činnosti, uvědomili si zvýšená rizika a jejich zisky minimalizovány. Jako příklad lze uvést dostatečné zabezpečení objektů, přemístění ohrožených věcí na jiné bezpečnější místo nebo umístění kamerového systému.

Teorie situační prevence vychází z poznatků, podle kterých určité druhy

kriminality a jiných sociálně patologických jevů mají své časové a prostorové zákonitosti. (Novotný, O., Zapletal, J., 2001, s 167)

4.2.3 Prevence viktimnosti

Cílem prevence viktimnosti je, aby se člověk nestal obětí trestného činu. Je založena na konceptech bezpečného chování, diferencovaného s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob. V praxi se jedná o skupinové a individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností. (Zapletal, J., 2008, s. 24)

V České republice je již k dispozici řada brožur a propagačních materiálů, které kvalifikovaně radí občanům, jak zvýšit své bezpečí doma, na ulici, jak zvýšit ochranu jejich věcí a majetku.

4.3 Dělení prevence podle okruhu adresátů preventivních aktivit

4.3.1 Primární prevence

Primární prevence představuje veškeré konkrétní aktivity realizované s cílem předejít problémům a následkům spojeným s rizikovými projevy chování (sociálně patologickými jevy), případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich rozšíření.

U tohoto druhu prevence jsou preventivní aktivity adresovány veškerému obyvatelstvu, ať již celého státu nebo některého města či místa nebo některým demograficky vymezeným skupinám obyvatel, např. mládeži. Primární prevence působí plošně v tom smyslu, že působí na každého, aniž by brala v úvahu stupeň jeho kriminálního ohrožení nebo kriminální rizikovost. (Novotný, O., Zapletal, J., 2001, s 175) V praxi se jedná např. o preventivní působení v oblasti volnočasových aktivit dětí a mládeže.

Důraz je kladen zejména na tzv. specifickou primární prevenci tj. systém aktivit a služeb, které se zaměřují na práci s populací, u níž lze v případě jejich absence předpokládat další negativní vývoj a který se snaží předcházet nebo omezovat nárůst

jeho výskytu. Jedná se o aktivity, které se zaměřují přímo na primární prevenci užívání návykových látek, tzn. jedná se o programy zaměřené již specificky na určitou formu sociálně patologického chování. Specifičnost programů je dána nutností zaměřit se na určitou cílovou skupinu, jeví se jako ohroženější či rizikovější, než skupiny jiné. Programy specifické primární prevence jsou všechny takové programy, které by neexistovaly, kdyby neexistoval problém rizikových projevů chování, tj. tyto programy by za neexistence fenoménu sociální patologie nevznikaly a nebyly rozvíjeny.

Specifická primární prevence může být realizována jako „všeobecná“, kdy je specifická primární prevence zaměřena na cílovou skupinu např. třídu, u které není zatím specifikováno její riziko vzniku sociálně patologických jevů, nebo nejeví známky rizikového chování. Dále může být specifická primární prevence realizována jako „selektivní“, která je zaměřena na primární cílovou skupinu, tj. tu část populace, u které chceme zamezit vzniku rizikového chování.

Na druhé straně stojí proti specifické primární prevenci prevence nespecifická. Nespecifickou primární prevencí se rozumí aktivity podporující zdravý životní styl, které ale nemají přímou souvislost s užíváním návykových látek, tj. aktivity blízké daným věkovým skupinám, které by byly poskytovány i v případě, že by problém spojený s užíváním návykových látek neexistoval. Jedná se tedy o aktivity, které obecně napomáhají snižovat riziko vzniku a rozvoje sociálně-patologických forem chování a zaměřují se spíše na protektivní faktory vzniku závislosti. Patří sem zájmové kroužky (jako např. kroužky při školách a školských zařízeních či lidových školách umění), dále sportovní aktivity (na všech úrovních) apod. Patří sem také programy zaměřené na zlepšení životního stylu. Všechny tyto programy by existovaly a byly žádoucí i v případě, kdyby tzv. drogový problém neexistoval, tj. bylo by i v takovém případě smysluplné tyto programy rozvíjet a podporovat.

Primární prevenci budou věnovány také následující kapitoly, neboť jejím cílem je předcházení vzniku sociálně patologických jevů, které jsou předmětem této práce. Cílem programu primární prevence je, aby cílová skupina získala takové znalosti, dovednosti a postoje podporující zdravý životní styl a aby tyto přednosti dokázala uplatnit ve svém chování nejen v době realizace programu, ale i v budoucnosti.

Součástí primární prevence je také včasná intervence, která předchází sekundární prevenci, tj. přímé individuální práci s klientem.

4.3.2 Sekundární prevence

U sekundární prevence jsou preventivní aktivity orientovány na potenciální pachatele, na potenciální oběti a na kriminogenní situace. Sekundární sociální prevence je adresována především rizikovým skupinám, jako jsou děti bez náležitého dozoru, děti dopouštějící se záškoláctví, alkoholici a narkomani aj. (Novotný, O., Zapletal, J., 2001, s 176)

Předpokladem rozvíjení sekundární prevence je mimo jiné schopnost společnosti (včetně systému trestní justice) adekvátně rozpoznat a prognózovat problémy. Jde o včasnou identifikaci oblastí s aktuální či hrozící vysokou kriminalitou a stejně tak o včasnou identifikaci potenciálních pachatelů a obětí (s cílem dosáhnout intervence dříve než dojde ke spáchání trestného činu). (Zapletal, J., 2008, s. 26)

4.3.3 Terciární prevence

Terciární prevence je zaměřena hlavně na předcházení kriminální recidivě u pachatele a viktimologické recidivě u oběti. Předpokládá tedy, že již ke spáchání trestného činu došlo. (Novotný, O., Zapletal, J., 2001, s. 177)

Terciární prevence tedy spočívá v eliminaci recidivy kriminality i sociálně patologických jevů (šikany, záškoláctví, útěků z domova) a resocializaci kriminálně narušených mladých osob (vzdělávání, pomoc při získávání pracovního uplatnění a bydlení, rodinným poradenstvím). (Zoubková, I., Nikl, J., Černíková, V., 2001, s. 44)

Odpovědnost za oblast primární a sociální prevence spadá do působnosti rodiny, obce a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Sekundární a terciární prevence je s ohledem na odbornou náročnost jednotlivých aktivit záležitostí resortu Ministerstva práce a sociálních věcí a v některých souvislostech i Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva zdravotnictví. Na primární prevenci se bezesporu podílí také Ministerstvo vnitra, kdy jeho podíl na předcházení vzniku sociálně patologických jevů bude blíže specifikován v následujících kapitolách.

5 Organizační systém primární prevence v České republice a jeho subjekty

5.1 Úrovně organizace prevence

V České republice je prevence sociálně patologických jevů organizována na třech úrovních: mezíresortní, resortní a místní. Z podkladů Ministerstva vnitra vyplývá popis a spolupráce orgánů a institucí na jednotlivých úrovních:

5.1.1 Mezíresortní úroveň

Těžiště mezíresortní spolupráce spočívá ve vytváření preventivní politiky vlády ve vztahu k tradiční (obecné) kriminalitě a koordinace preventivních činností jednotlivých resortů zastoupených v Republikovém výboru pro prevenci kriminality a podněcování aktivit nových.

5.1.2 Resortní úroveň

Programy prevence kriminality vycházejí z věcné působnosti jednotlivých ministerstev, obohacují jejich běžné činnosti o nové prvky a přístupy a ovlivňují tvorbu příslušné legislativy.

5.1.3 Místní úroveň

Do této úrovně jsou zapojeny orgány veřejné správy, policie, nevládní organizace a další instituce působící v obcích. Podstatou systému prevence kriminality na místní úrovni je optimální rozložení působnosti v oblastech sociální a situační prevence s ohledem na místní situaci, potřeby i možnosti.

Z hlediska účinnosti jsou nejefektivnější programy prevence kriminality na místní úrovni. Představují systém metodické, koncepční a finanční podpory ze strany ústředních orgánů státní správy a samosprávy a podpory vzniku programů prevence kriminality ve městech a obcích zatížených vysokou mírou kriminality a

dalšími kriminálně rizikovými jevy.

Podstatou těchto programů je součinnost orgánů státní správy, samosprávy, policie a nestátních neziskových organizací. Záběr programu je podmíněn místní situací v oblasti vývoje sociálně patologických jevů, potřebami, zájmem a schopnostmi lidí a finančními prostředky. Za realizaci programů prevence kriminality nesou odpovědnost obecní zastupitelstva.

5.2 Republikový výbor pro prevenci kriminality

Republikový výbor pro prevenci kriminality (dále jen Republikový výbor) je mezíresortní iniciační, koordinační a metodický orgán zřízený při Ministerstvu vnitra usnesením vlády ze dne 3. 11. 1993 č. 617.

Čl. 2 tohoto statutu konstatuje úkoly, které Republikový výbor plní, např. vytváří koncepci preventivní politiky vlády České republiky na mezíresortní úrovni a konkretizuje je na úrovni místní, koordinuje činnost příslušných ústředních orgánů státní správy v oblasti prevence kriminality, spolupracuje s nestátními neziskovými organizacemi a hromadnými sdělovacími prostředky v oblasti prevence kriminality a předkládá vládě České republiky Strategii prevence kriminality.

V čl. 3 tohoto statutu je uvedeno všech 19 členů Republikového výboru. Činnost sekretariátu zajišťuje odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra. Předsedou Republikového výboru je ministr vnitra, výkonným místopředsedou je 1. náměstek ministra vnitra. Dalšími členy jsou zástupci:

- Ministerstva financí, obrany, práce a sociálních věcí, pro místní rozvoj, spravedlnosti, školství, mládeže a tělovýchovy, vnitra, zdravotnictví
- Nejvyššího státního zastupitelství, Probační a mediační služby České republiky
- Policejního prezidia České republiky, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci
- Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky, Rady vlády České republiky pro záležitosti romské komunity
- Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, Soudcovské unie České republiky

Výsledkem meziresortní spolupráce je vybudovaný systém prevence kriminality v České republice, který se opírá o resortní preventivní programy, programy prevence kriminality na místní úrovni, aktivity Policie ČR, nestátních neziskových organizací i podnikatelských subjektů.

Z výše uvedených subjektů na resortní úrovni jsou pro prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže bezesporu nejdůležitější Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo vnitra. Popis činností těchto ministerstev v oblasti prevence a jejich vzájemná spolupráce, stejně jako jejich spolupráce s dalšími subjekty bude popsána v následujících kapitolách.

6 Prevence v působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

6.1 Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) zveřejnilo v roce 2009 na svých webových stránkách dokument nazvaný Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 - 2012. Dokument vymezuje základní pojmy v oblasti, stanovuje cíle, cílové skupiny, zásady primární prevence v resortu školství a organizační systém primární prevence v ČR. Tato Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství na období 2009-2012 (dále jen Strategie) vychází ze závěrů pravidelných jednání s krajskými školskými koordinátory prevence a metodiky prevence, z dlouhodobých cílů stanovených strategiemi nadresortních orgánů a ze zkušeností s naplňováním koncepcí prevence zneužívání návykových látek a dalších rizikových projevů chování u dětí a mládeže na období 1998 – 2000, 2001 – 2004 a 2005-2008.

Součástí dokumentu Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012 je i vyhodnocení realizace Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005-2008. V rámci tohoto vyhodnocení je konstatováno, že přes dobrou spolupráci na úrovni zástupců resortů přetrvává problém v podceňování preventivní práce takřka na všech úrovních státní správy a samosprávy. Stejně tak lze nazírat na leckdy nedoceňující až přezírající přístup některých krajů a obcí, ale i ústředních orgánů. Toto je limitujícím faktorem z hlediska úspěšnosti prevence ve školách.

6.2 Prevence sociálně patologických jevů ve školách

MŠMT zaujímá stěžejní místo v oblasti primární prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v České republice. Na mezíresortní úrovni je pověřeno koordinací činností v této oblasti, kdy při tomto spolupracuje s věcně příslušnými resorty (Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo obrany) a nadresortními orgány (Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády a Republikový výbor prevence kriminality při Ministerstvu vnitra, kdy jsou v těchto orgánech zastoupeny všechny věcně příslušné resorty). Od roku 2009 byla mezíresortní spolupráce rozšířena o Ministerstvo financí a Ministerstvo spravedlnosti.

Na mezíresortní úrovni usiluje MŠMT o vytvoření fungujícího systému prevence sociálně patologických jevů a na úrovních škol zejména o kvalitní primární prevenci sociálně patologických jevů. Tou rozumíme všechny aktivity, kterými se snažíme předejít problémům a následkům spojenými se sociálně patologickými jevy, minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich šíření. Součástí primární prevence je specifická primární prevence, tedy působení na určitou cílovou skupinu, ohroženou sociálně patologickými jevy.

Skutečnou prevenci je nutné chápat jako dlouhodobé působení na žáka, s ohledem na jeho věk a sociální zázemí, které ovlivňuje jeho vnímání a prožívání světa. Je zacíleno na rizikové faktory, které se podílejí na vzniku sociálně patologických jevů.

Prevence sociálně patologických jevů není pouhé doplňování informací, ale včasné vysvětlení základních principů společenských pravidel, je to co nejširší nabídka činností a seberealizace konkrétních jednotlivců v konkrétním sociokulturním prostředí. MŠMT klade důraz na to, aby systém aktivit a služeb na školách byl v maximálně možné míře selektivní a zaměřený na konkrétní cílové skupiny, které se jeví ohroženější a rizikovější, než jiné.

Zajištění tohoto úkolu vyžaduje ve školách systémovou a koordinovanou přípravu všech realizátorů preventivních aktivit, za což odpovídá ředitel školy nebo školského zařízení. MŠMT při koordinaci a realizaci preventivních aktivit spolupracuje se sítí koordinátorů a metodiků. Jejich zástupci jsou na úrovni škol a školských zařízení školní metodici prevence, tedy ředitelem školy pověřený pedagogové.

6.3 Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže

Základním nástrojem prevence sociálně patologických jevů v českém školství je tzv. Minimální preventivní program (dále jen MPP). Jedná se o průběžný program zaměřený na osobnostní a sociální rozvoj žáků, který má vést k pozitivním změnám v klimatu školy s minimem kázeňských problémů. MPP je pravidelně jednou ročně vyhodnocován, je sledována jeho účinnost, tedy dosažení stanovených cílů a průběh a efektivita jednotlivých aktivit.

Dokumentem, který definuje pojem Minimální preventivní program a nastoluje základní principy systému prevence v oblasti školství, je Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (č.j. 20 006/2007-51).

Fungování systému prevence v resortu MŠMT je zajišťováno plněním hlavních úkolů jeho jednotlivých článků. Činnost ředitele školy je nejvíc provázána s úkoly, které plní školní metodik prevence. Standardní činnosti školního metodika prevence jsou uvedeny v příloze č. 3/II vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

6.4 Metody práce k omezení výskytu sociálně patologických jevů

Mezi metody práce vedoucí k omezení, popř. zamezení výskytu sociálně patologických jevů patří besedy a přednášky, samostatné práce, sociální hry, dotazníky, ankety a výchovné poradenství.

6.5 Spolupráce školy s rodiči a dalšími subjekty

Spolupráce s rodiči probíhá formou individuálních konzultací podle potřeby během celého školního roku, případně musí být rodina navštívena ředitelem školy. Ze zkušeností učitelů speciálních a praktických škol je patrné, že třídní schůzky, které škola organizuje, jsou rodiči těchto žáků navštěvovány minimálně.

Výchovný poradce, školní metodik prevence a vedení školy úzce spolupracují při řešení výchovných a vzdělávacích problémů se speciálními pedagogickými centry a s pedagogicko-psychologickými poradny. Při řešení zdravotních a sociálních problémů žáků spolupracuje škola s odborem sociálních věcí příslušného správního orgánu, s dětskými obvodními i odbornými lékaři a krizovými centry. Důležitým aspektem je také vzájemná spolupráce mezi jednotlivými školami spojená se snahou o získání poznatků v boji se sociálně patologickými jevy a následné zefektivnění její realizaci.

Informovanost mezi veřejností pomáhají škole udržovat nejen webové stránky jednotlivých škol, ale i média pracující na místní úrovni.

Nedílnou součástí realizace prevence sociálně patologických jevů ve školách je také spolupráce s Policií České republiky, kdy cílem této spolupráce je vytvoření vzájemné důvěry mezi dětmi a policistou, seznamování dětí s činností policie a jejími pravomocemi, formování jejich postojů a chování, poukázání na kriminogenní faktory ve společnosti, které ovlivňují chování jedince. V neposlední řadě pak žákům policie poskytuje relevantní informace a může tak přispět ke snížení kriminality zvyšováním právního vědomí žáků. Spolupráce Policie České republiky se školou bude blíže popsána v následujících kapitolách.

7 Prevence v působnosti Ministerstva vnitra

Vzhledem k omezené účinnosti represivních postupů proti pachatelům trestného činu se stále větší důraz klade na netradiční formy ochrany občanů před důsledky trestné činnosti, tj. na programy sociální prevence a prevence kriminality.

7.1 Základní strukturální a organizační předpoklady realizace prevence a formy spolupráce policie a občanů

Organizační struktura prevence kriminality v působnosti ministerstva vnitra a policie respektuje celkovou organizační strukturu resortu:

- Ministerstvo vnitra (dále jen ministerstvo) v rámci Republikového výboru pro prevenci kriminality → Policejní prezidium České republiky → Útvary Policie České republiky s celostátní působností → Krajská ředitelství Policie České republiky (dále „krajské ředitelství“) → Útvary zřízené v rámci krajského ředitelství (tzv. „Územní odbory“).

Vymezení vztahů mezi ministerstvem a policií je upřesněné obecně tak, že ministerstvo vytváří podmínky pro plnění úkolů policie. V rámci tohoto vztahu ministerstvo mimo jiné analyzuje rizikové faktory ohrožující vnitřní pořádek a bezpečnost státu. Ministerstvo vytváří podmínky pro činnost policie, činnost policie pouze usměrňuje - neřídí (to je věcí policejního prezidia), k tomu používá nástroje obvyklé ve státní správě, zejména obecně závazné právní předpisy a v jejich intencích interní normativní akty.

Preventivní aktivity jsou realizovány ve dvou základních úrovních a to celostátní a místní.

Realizace prevence kriminality je na celostátní úrovni garantována postavením ministerstva a policie v systému státní správy. Za působnost vymezenou ministerstvu v oblasti prevence kriminality odpovídá odbor prevence kriminality, který současně plní funkci sekretariátu Republikového výboru. V rámci této funkce koordinuje odbor prevence kriminality přípravu vládní politiky v oblasti prevence kriminality, odpovídá za předkládání materiálů pro vedení ministerstva, vládě a Parlamentu ČR a zastupuje Českou republiku v příslušných mezinárodních institucích. V rámci ministerstva nese gesci za vytváření koncepce prevence kriminality a její koordinaci a podílí se na její

praktické realizaci. Úspěch preventivních opatření je však podmíněn úzkou spoluprací s ostatními útvary ministerstva a Policie České republiky.

V rámci ministerstva jde zejména o spolupráci s:

- odborem bezpečnostní politiky při vytváření podkladů pro zpracování analytických, koncepčních a metodických materiálů pro potřeby prevence kriminality,
- odborem vzdělávání a správy policejního školství při vytváření koncepcí a obsahu odborné přípravy policistů v oblasti prevence kriminality,
- odborem tisku a public relations při zajišťování informačního propojení a medializace preventivních aktivit,
- ekonomickým odborem při zabezpečení a kontrole efektivního vynakládání prostředků ze státního rozpočtu na prevenci kriminality a prostředků z rozpočtové kapitoly ministerstva určených na rozvoj systému prevence kriminality v resortu,
- odborem mezinárodní spolupráce a evropské integrace při zabezpečování úkolů vyplývajících z mezinárodních závazků resortu v oblasti prevence kriminality.

V rámci Policie ČR se jedná zejména o spolupráci s:

- preventivně informačními skupinami kanceláře policejního prezidenta a krajských ředitelství policie působících při Územních odborech při realizaci preventivních činností,
- analyticko-legislativním oddělením policejního prezidia, odborem systémového řízení a informatiky policejního prezidia a krajskými správami policie při zpracování analýz trestné činnosti a realizaci programu prevence kriminality,
- Úřadem služby kriminální policie a vyšetřování, s Ředitelstvím služby pořádkové policie, Ředitelstvím služby dopravní policie a Ředitelstvím služby cizinecké a policie.

Na místní úrovni (Krajská ředitelství Policie České republiky, útvary zřízené v rámci krajského ředitelství) jde o konkretizaci celospolečenských opatření k prevenci kriminality, v nichž budou zohledněny místní podmínky. Jedním z příkladů možného propojení obou rovin pohledu jsou projekty prevence kriminality na místní úrovni.

Tento systém zaručuje i zpětný přenos informací z konkrétní lokality k případnému zobecnění a k celostátnímu využití pro všechny subjekty prevence kriminality. V souladu s tímto lze konstatovat, že formy spolupráce policie a občanů je možno uplatňovat především v rovině místní.

7.2 Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR

Odbor prevence kriminality plní funkci ústředního orgánu státní správy v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti při tvorbě a realizaci koncepce prevence kriminality. Zároveň plní funkci sekretariátu Republikového výboru pro prevenci kriminality. Odbor prevence kriminality je dále rozdělen na další čtyři oddělení:

- oddělení programů prevence kriminality a dobrovolnické služby, které mimo jiné komplexně zajišťuje přípravu, vyhlášení, organizaci státní finanční podpory a vyhodnocení programů prevence kriminality a dále provádí analytickou činnost, na jejímž základě podává návrhy na vyhlášení programů prevence kriminality,
- oddělení ekonomiky a organizace prevence kriminality, které zabezpečuje z věcného a metodického hlediska ekonomickou stránku preventivních programů a zabezpečuje komplexní ekonomickou, rozpočtovou a finanční problematiku odboru a plní funkci správce rozpočtu odboru,
- oddělení pro lidská práva, které mimo jiné zajišťuje koncepční, rozborovou a metodickou činnost v oblasti sledování dodržování lidských práv v rámci ministerstva, jak vyplývají z právních norem a mezinárodních úmluv a navrhuje potřebná opatření,
- oddělení redakce časopisů *Policista* a *Kriminalistika*.

Z priorit odboru prevence kriminality pro rok 2010, uveřejněných na webových stránkách tohoto odboru je patrné, že vůbec nejdůležitějším úkolem je samotná legislativní úprava prevence kriminality v České republice a vytvoření koncepce prevence kriminality resortu vnitra společně s koncepcí Policie České republiky, vytvářenou v působnosti Policejního prezidia České republiky, které by měly být ve vzájemném souladu.

7.3 *System včasné intervence*

Delikvence a kriminalita dětí mladších 15 let patří mezi závažné sociálně patologické jevy. Projekt "System včasné intervence" (dále SVI) je nejen novým fenoménem oblasti sociálně právní ochrany dětí a mládeže a prevence kriminality, ale i nástrojem k rychlejšímu a efektivnějšímu řešení těchto případů.

Tento projekt pochází z dílny odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra a využívá stávající legislativu a existující strukturu institucí veřejné správy. Cílem SVI je podle odboru prevence kriminality nastavení efektivní spolupráce mezi institucemi, do jejichž působnosti spadá péče o ohrožené děti a jejich rodiny. Spolupráce je podpořena jednotným informačním prostředím a propracovaným mechanismem spolupráce. Na lokální i republikové úrovni je SVI řízen řídicím výborem.

Projekt SVI je postaven na třech pilířích:

- **Tým pro mládež** – tvoří ho zástupci OSPOD, Policie ČR, justiční orgány (soudy, státní zastupitelství, Probační a mediační služba ČR), obecní policie, úřady práce, zdravotnická zařízení, školy a školská zařízení, nestátní neziskové organizace. Tým koordinuje činnost v lokalitě a vytváří podmínky pro efektivní práci s dětmi a jejich rodinami.
- **Společný** informační systém spravovaný místně příslušným OSPOD.
- **Konkrétní** praktická opatření, která tvoří samotný proces pomoci a intervence.

7.4 *Legislativní rámec v oblasti prevence v působnosti Policie České republiky*

7.4.1 *Prevence v zákonu o Policii*

Preventivní činnost policie vychází v současné době víceméně pouze ze zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Zákon o Policii České republiky v § 2 uvádí, že „Policie slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti“. Zákonodárce uvozuje toto ustanovení explicitním vyjádřením základního pojetí policejní práce jako služby veřejnosti.

Zdůraznění tohoto poslání souvisí s prosazováním nové strategie a filosofie policejní práce ve stylu Community policing (policejní služba veřejnosti), založené na proaktivním přístupu policie, spočívajícím v zohledňování potřeb veřejnosti a směřujícím k vybudování prostoru podpory, součinnosti, důvěry a pocitu vzájemnosti mezi policií a veřejností. (Filák, A. a kol., 2009, s. 9)

Základní strategické metody činnosti policie představují prevence (preventivně výchovná činnost) a represe (donucení). Tyto metody jsou v úzké korelaci a vzájemně se často prolínají. Je zdůrazněna nutnost zaměření úsilí policie na prevenci, konkrétně na předcházení trestné činnosti tak, aby pokud možno k vzniku společensky nežádoucího, škodlivého následku vůbec nedocházelo.

Trestní řízení musí působit k upevnování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti (viz § 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, dále jen trestní řád).

Preventivně výchovnou složku práce policie akcentuje a specifikuje také ustanovení § 15 zákona o Policii, který poukazuje na povinnost policie upozorňovat orgány veřejné správy, fyzické i právnické osoby na skutečnosti (nedostatky, závady a případná pochybení), které se dotýkají jejich činnosti a mohou vést k ohrožení nebo porušení vnitřního pořádku a bezpečnosti. K nápravě zjištěného stavu by zároveň policie měla navrhopvat a doporučovat vhodná opatření.

Zákon o Policii poukazuje nejen na spolupráci s orgány státní veřejné správy, ale také spolupráci s obcemi. (§ 16 zákona o Policii)

Spolupráce policie s právníckými a fyzickými osobami vykonávajícími činnost v oblasti prevence kriminality a sociálně patologických jevů, v oblasti vzdělávacích aktivit na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti nebo v oblasti prevence a řešení následků krizových situací a mimořádných událostí na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti, je zakotvena v ustanovení § 17 zákona o policii.

Policie zůstává dominantním či spíše primárním poskytovatelem bezpečnosti, v současné době je však nucena využít i další subjekty, které jsou schopny a ochotny na bezpečnosti participovat, navíc v mnoha případech efektivněji a ekonomičtěji. V této souvislosti a v návaznosti na podporu vzájemné intenzivnější interakce mezi policií a veřejností, resp. jednotlivými občany se často hovoří o zavádění a uplatňování prvků community policing do dobré policejní praxe. Mezi oblastmi, ve kterých se takováto

spolupráce osvědčila lze řadit právě např. primární, sekundární i terciární prevenci kriminality, ať již jde o pedagogicko-výchovné či volnočasové aktivity, pomoc obětem trestné činnosti, práce s pachateli trestné činnosti či rizikovými sociálními skupinami. (Filák, A. a kol., 2009, s. 38-39)

7.4.2 Prevence v závazných pokynech policejního prezidenta

7.4.2.1 Závazný pokyn policejního prezidenta č. 211/2008

Jak již bylo uvedeno výše, Policie České republiky prosazuje v posledních letech novou strategii a filosofii policejní práce ve stylu community policing (policejní služba veřejnosti). Z principů community policing vychází také povinnost Policie České republiky zaměřit svou činnost na preventivní působení, které předchází represí a vede své partnery ke společnému identifikování bezpečnostních rizik a současně usiluje o omezení příčin jejich vzniku. Problematiku community policing řeší Závazný pokyn policejního prezidenta (dále jen „ZP PP“) č. 211 ze dne 29. 12. 2008, o zavedení metody community policing do praxe u Policie České republiky (o zavedení community policing), s účinností od 1. 1. 2009.

7.4.2.2 Závazný pokyn policejního prezidenta č. 169/2009

K zajištění jednotného postupu příslušníků Policie České republiky při předcházení, zamezování páchaní a postihu protiprávních činů páchaných mládeží a na mládeži byl vydán ZP PP č. 169/2009, o činnosti mládeže. Tento navazuje na ZP PP č. 8/2002, kterým se upravuje systém práce a postupy příslušníků Policie České republiky při odhalování a dokumentování kriminality dětí a trestné činnosti páchané na mládeži, kdy tento byl ke dni 1. 1. 2010 zrušen právě výše uvedeným pokynem č. 169/2009.

V rámci spolupráce škol a školských zařízení s Policií České republiky spolupracuje vedení školy nebo školského zařízení se specialistou zařazeným na oddělení obecné kriminality a vyšetřování územních odborů služby kriminální policie a vyšetřování a s ostatními útvary a organizačními články policie podle místa příslušnosti subjektu.

Předchozí ZP PP č. 8/2002 přímo formuloval v čl. 11 spolupráci policistů se školami a zařízeními, zejména s jejich pracovníky (výchovnými poradci, školními

preventisty, metodiky prevence), pedagogicko psychologickými poradnami apod. V tomto článku bylo dále uvedeno, že policisté věnují pozornost zejména vyhledávání případů dětské šikany, záškoláctví, zneužívání návykových látek, majetkové kriminality ze strany dětí a závadovým jednáním. Dále zde bylo zakotveno, že se policisté podílejí na preventivně výchovných akcích (přednášky, besedy, ukázky apod.) určených pro výchovné pracovníky, rodiče nebo děti. V současné době platném ZP PP č. 169/2009 tato přesná specifikace spolupráce chybí, avšak lze ji zahrnout do zde uvedené všeobecné spolupráce s ostatními subjekty.

7.4.2.3 Závazný pokyn policejního prezidenta č. 110/2008

Dalším závazným pokynem, který upravuje otázku prevence z pohledu Policie České republiky je Závazný pokyn policejního prezidenta č. 110/2008, o plnění úkolů služby pořádkové policie a služby dopravní policie. V souladu s principy community policing ukládá tento pokyn v čl. 4 obvodním (místním) oddělením plnění úkolů mimo jiné na úseku předcházení kriminalitě a preventivní činnosti. Jednou z možných forem, jak tyto úkoly plnit je občůzková služba. Podle čl. 8 je výkon občůzkové služby zaměřen na prevenci, výchovnou a osvětovou činnost, spolupráci se státními orgány, orgány místní samosprávy. Výkonem občůzkové služby je tak zajišťován každodenní a bezprostřední kontakt s veřejností.

7.4.2.4 Závazný pokyn policejního prezidenta č. 57/2002

Již na začátek je třeba předestřít, že tento Závazný pokyn policejního prezidenta č. 57/2002, kterým se stanoví zásady preventivní činnosti Policie České republiky, byl k 1. 1. 2009 zrušen Rozkazem policejního prezidenta č. 219/2008. Avšak i přesto, že tento závazný pokyn v současné době již neplatí, považuji za důležité na něj alespoň upozornit, neboť lze říci, že jako jediný se plně věnoval preventivním aktivitám Policie České republiky a lze předpokládat, že se stane jakýmsi podkladem pro další, v současné době rozpracovaný, závazný pokyn v oblasti prevence policie, na jehož dokončení spolupracuje Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra s Preventivně informačním odborem Policejního prezidia České republiky. Termín přijetí nového závazného pokynu týkajícího se preventivní činnosti Policie a jeho vstoupení v platnost není zatím znám.

Tento, dnes již neplatný, závazný pokyn upravoval mimo jiné také organizační

strukturu preventivních činností policie, založenou na vztahu: republikový koordinátor preventivní činnosti policie - krajský koordinátor - preventisté preventivně informační skupiny. Plnění úkolů uvedených v tomto závazném pokynu se pracovníci preventivně informační skupiny se ale věnují i dnes a proto bude preventivně informačním skupinám věnována následující kapitola.

7.5 Preventivně informační odbor a Preventivně informační skupina

V rámci Policejního prezidia České republiky je zřízen Preventivně informační odbor. Preventivně informační skupiny spadají pod jednotlivá krajská ředitelství policie v rámci České republiky. Úkoly obou těchto článků jsou obdobné a ve většině případů téměř identické.

Jednou z nosných oblastí, ve které tyto preventivně informační skupiny působí, je spolupráce se sdělovacími prostředky.

Další neméně důležitou oblastí činnosti preventivně informační skupiny je i preventivní činnost, kdy dochází k úzké spolupráci zejména se školskými institucemi. Na řadách škol tak pořádají policisté zařazení v této skupině celou škálu preventivních přednášek a akcí, které se zaměřují na eliminaci sociálně patologických jevů ve společnosti. Při preventivních akcích se však nezapomíná ani na další rizikové skupiny, kterými jsou např. senioři.

Neodmyslitelnou součástí činnosti preventivně informačních skupin je plnění úkolů na úseku analytiky. Bez úzké návaznosti na tuto oblast není možné smysluplně a progresivně rozvíjet aktivity na poli prevence. Na základě získaných poznatků jsou pak přijímána a realizována vlastní preventivní opatření ve vztahu k veřejnosti a subjektům participujícím na realizaci preventivních projektů a programů.

Poslední, neméně důležitou, oblastí činnosti je spolupráce s orgány státní správy a samosprávy. Základem dobré vzájemné spolupráce je rozvíjení pracovních kontaktů, poskytování informací o vývoji kriminality a dopravní nehodovosti a konzultace o možnostech prevence. Za zmínku stojí také připomenout potřebu aktivní účasti v orgánech působících na místní úrovni v problematice prevence kriminality, nehodovosti a drogové závislosti.

Pracovníci preventivně informačních skupin jednotlivých krajských ředitelství policie poskytují preventivní aktivity ve školách a školských zařízeních na základě jejich poptávky a aktuálních problémů v dané lokalitě. Akce těchto skupin jsou spíše lokálního charakteru, celoplošné projekty jsou v této oblasti méně časté. Jednou z takových celostátních akcí je projekt "Ajaxův zápisník" pro žáky 2. a 3. ročníků základních škol.

Zástupci preventivně informační skupiny jednotlivých jsou v úzké a pravidelné spolupráci s vedením škol a školských zařízení spadajících do jejich teritoria, reagují na aktuální potřeby škol a jejich žáků a jejich, ne však jedinou, snahou je navodit s učiteli a zejména žáky těchto škol pocit důvěry a víry, že se mohou kdykoli a s čímkoli na policii obrátit.

Každý pracovník preventivně informační skupiny musí nejdříve v rámci nástupu na tuto pozici absolvovat specializační kurz, kdy jedním z okruhů je také preventivní činnost policie. V rámci tohoto kurzu se tak pracovník preventivně informační skupiny seznámí se základními druhy prevence, systémem prevence kriminality v České republice, prevencí kriminality v resortu vnitra, community policing a zejména poté s náplní, strukturou, zásadami a organizací jednotlivých besed, přednášek, seminářů nebo setkání, které je v rámci své náplně práce v jejich profesním životě čekají.

Jak již bylo uvedeno, v současné době jsou tito specialisté na prevenci i specialisté na informování veřejnosti ustanoveni při každém krajském ředitelství policie. Česká policie tedy své pracovníky pro prevenci a komunikaci s veřejností má a u mnohých policistů může tato skutečnost vyvolat poněkud zkreslený dojem, že tím je preventivní činnost policie vyřízena. To je ovšem interpelace poněkud nešťastná. Zabezpečení komplexní prevence v rámci jednoho teritoria jedním nebo dvěma lidmi je nemožné. Nejen z tohoto hlediska je tedy důležité a více méně také žádoucí, aby se na preventivních aktivitách ve školách a školských zařízeních, ale i na místech jiných, podíleli také policisté tak, jak jim to vyplývá nejen ze zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ale i z dalších legislativních podkladů, jakými jsou např. v předchozích kapitolách uvedené závazné pokyny.

Pro ostatní policisty může pracovník preventivně informační skupiny poskytovat komplexní preventivně poradenský servis, mapovat poptávku veřejnosti a navrhnout formy praktických výcviků a přednášek v oblasti prevence. Na důkaz této spolupráce lze poukázat např. na preventivně informační skupinu Krajského ředitelství policie

Jihomoravského kraje, která na svých webových stránkách uveřejnila rady a tipy pro policisty na besedách ve školách a školských zařízeních. V některých případech se jedná na první pohled o banality, jakými jsou včasný příchod na předem domluvenou besedu či přednášku, řádná ústrojová kázeň, představení se na začátku besedy nebo předem připravená osnova besedy. I takové maličkosti však mohou dopomoci k tomu, aby děti získali v policistu důvěru a dokázali s ním lépe spolupracovat, což je jedním z cílů, kterých by měl policista při takové besedě dosáhnout z důvodu efektivnosti a zpětné vazby. Pracovníci této preventivně informační skupiny dále policistům radí, aby do besedy vnesli také příklady z praxe (byť i přiměřeně smyšlené), používali interaktivní přístup, jakým je zapojení dětí do her, popř. dětem předvedli policejní vybavení. Toto všechno totiž děti zcela jistě ocení a upoutá jejich pozornost.

Samozřejmě, že preventivní činnost pracovníků všech složek Policie České republiky, tedy preventivně informačních skupin, uniformované policie a služby kriminální policie a vyšetřování orientované na děti a mládež jsou jen zlomkem toho, co by policie v oblasti prevence sociálně patologických jevů mohla a měla dělat, ale zaměření právě na tuto věkovou skupinu se zdá být zlomové a nejdůležitější, neboť právě na nich záleží budoucí výskyt sociálně patologických jevů ve společnosti a je tudíž žádoucí poskytnout jim co nejlepší podmínky k tomu, aby se těchto jevů co nejvíce vyvarovaly, popř. dokázaly na ně poukázat nebo poradit těm, kteří se světem sociálně patologických jevů už přišli do styku.

Empirická část

Empirická část této bakalářské práce je rozdělena do dvou částí. První část se zabývá hodnocením preventivních aktivit Policie České republiky ve vybraných praktických školách v okrese Kutné Hora a Kolín z pohledu jejich žáků. Druhá část je zaměřena na hodnocení těchto aktivit z pohledu pedagogických pracovníků těchto škol. Cílem obou těchto částí je na základě provedeného šetření zhodnotit úroveň a efektivnost preventivní činnosti policie z pohledu žáků a pedagogických pracovníků těchto škol, popř. se pokusit navrhnout nové, doposud nezařazené projekty prevence ve školách vedoucích k možnému snížení výskytu sociálně patologických jevů u dětí a mládeže.

8 Charakteristika výběrových souborů

Výběrový soubor první části empirického průzkumu tvoří celkem 67 žáků 8. a 9. ročníků z pěti praktických základních škol sídlících v okrese Kutná Hora a Kolín. Jedná se o následující praktické školy: ZŠ Uhlířské Janovice, ZŠ Pečky, ZŠ Zruč nad Sázavou, ZŠ a praktická škola Kutná Hora a ZŠ Kolín. Tento počet představuje celkový početní stav žáků 8. a 9. ročníků těchto škol. Počet dívek a chlapců jednotlivých ročníků a jejich procentuální zastoupení v celkovém výběrovém souboru je znázorněno v následující tabulce.

Tabulka A Zastoupení ročníků a pohlaví žáků v dotazníkovém šetření

	<i>Dívky</i>	<i>Chlapci</i>
8. ročník	10	27
9. ročník	8	22
Celkem	18	49
Podíl v %	27 %	73 %

Ve stejných školách byli osloveni a požádáni o vyplnění dotazníku zaměřeného na hodnocení preventivních aktivit Policie České republiky také někteří pedagogičtí pracovníci. Jednalo se zejména o výchovné poradce a školní metodiky prevence, kteří mají již ze svého pracovního zaměření k těmto aktivitám nejbližší. Ne všechny školy však zaměstnávají zvlášť výchovného poradce a školního metodika práce. Ve školách s menším počtem žáků zastává tyto funkce pouze jeden člověk. Dotazníky vyplnilo celkem 8 pracovníků, kdy z tohoto byli tři pracovníci zařazení na pozici „školní metodik prevence“, tři na pozici „výchovný poradce“, jeden pracovník byl zaměstnán zároveň jako výchovný poradce i školní metodik prevence a jeden dotazník byl vyplněn třídní učitelkou 8. ročníku, ve kterém bylo provedeno šetření.

9 Charakteristika použité metody

Pro zpracování obou empirických částí této bakalářské práce bylo použito dotazníkového průzkumu. Jedná se o sociometrickou metodu, která se užívá k hromadnému získávání údajů od většího počtu osob. Základem dotazníku je písemné kladení dotazů a získávání písemných odpovědí od respondentů.

Počet otázek v dotazníku byl volen tak, aby jeho délka nebyla příliš dlouhá, aby respondenty neunavoval, ani příliš krátká, aby došlo k získání všech potřebných údajů. Otázky byly formulovány jasně a srozumitelně, aby byly lehce pochopitelné a snáze uchopitelné a to zejména s ohledem na skupinu žáků, která dotazník vyplňovala. Otázky byly před jejich vyplněním ze strany samotných žáků konzultovány s pedagogickými pracovníky škol za účelem zjištění, zda budou tyto otázky pro žáky srozumitelné. Dotazníky byly zcela anonymní.

Pro zpracování dotazníku je důležitá jeho návratnost (poměr mezi počtem rozdaných a vrácených vyplněných dotazníků). Nejen z tohoto důvodu jsem pro rozdaní dotazníků a jejich vyplnění zvolil raději osobní setkání. Při tomto byl žákům i pedagogům vysvětlen účel dotazníkového šetření, návod při zodpovídání otázek a byla jim nabídnuta možnost upřesnění, kdyby nějaké otázce nerozuměli.

Pro žáky vybraných praktických škol bylo v dotazníku připraveno celkem 15 otázek, kdy z toho bylo 13 otázek uzavřených (č. 1-2, 4-10, 12-15) s nabídkou dvou možných odpovědí a 2 otázky polouzavřené (otázka č. 3 a 11), které nejprve nabídly respondentovi dvě alternativní odpovědi a potom ještě žádaly o vysvětlení nebo objasnění v podobě otevřené otázky. Jednotlivé otázky byly vytvořeny s ohledem na rozumové schopnosti žáků praktických škol za účelem získání nejobjektivnějších výsledků.

Pro pedagogické pracovníky vybraných škol bylo připraveno v dotazníku celkem 10 otázek, ze kterých bylo šest otázek otevřených (č. 1-4, 6, 9), tři polouzavřené otázky (č. 5, 8, 10) a jedna otázka otevřená (č. 7).

Pro zpracování empirické části bylo použito grafického a tabulkového znázornění výsledků výzkumu. Tabulky a grafy k jednotlivým otázkám jsou uvedeny samostatně, a to v příloze č.1 a 2 této bakalářské práce. Pro znázornění výsledků hodnocení celkového výběrového souboru žáků i pedagogických pracovníků bylo použito výsečových grafů zobrazujících podíl jednotlivých odpovědí z jejich celkového

počtu. Údaje v grafech jsou uvedeny v %, kdy jsou tyto hodnoty jsou zaokrouhleny na celá čísla. Pro znázornění některých otevřených otázek bylo pro snadnější přehled použito pruhových grafů.

V neposlední řadě je ale třeba podotknout, že výsledky této empirické části se týkají žáků a pedagogů pouze pěti vybraných praktických škol a v žádném případě je tedy není možné absolutizovat na všechny takto zaměřené základní školy.

10 Výsledky výzkumu

10.1 Dotazníkový průzkum u žáků základních praktických škol

Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole této bakalářské práce, průzkumu se zúčastnilo celkem 67 žáků z pěti vybraných základních praktických škol. Ve výběrovém souboru převažovali chlapci (73 %) nad dívkami (27 %).

Hodnocení jednotlivých otázek bylo posuzováno dle zastoupení jednotlivých odpovědí v celkovém výběrovém souboru (četnost odpovědí znázorněna pomocí výšečových grafů uvedených v příloze č.1). Ke každé z otázek byla zpracována přehledná tabulka. **Grafické zpracování výsledků otázek č. 1-15 je uvedeno v příloze č. 1** (tabulka 1-15, graf 1-15).

Otázka č. 1: Setkal/a jsi se někdy ve své škole s policistou?

Z celkového počtu žáků se jich s policistou ve své škole setkalo 86 %, což je poměrně vysoká hodnota. Setkání s policistou je bezesporu spojené zejména s přítomností na besedách pořádaných policií. Toto řeší následující otázka.

Otázka č. 2: Zúčastnil/a jsi se nějaké besedy s policistou, při které se rozebírala témata, jako jsou drogy, šikana ve školách, násilí apod.?

Alespoň jednou se besedy s policistou zúčastnilo 70 % všech dotazovaných žáků. Mohlo by se tedy na první pohled zdát, že preventivní aktivity Policie České republiky jsou dostatečné. Efektivita preventivních aktivit policie nemůže být ale měřitelná pouze počtem dětí, které se setkají ve své škole s policistou. Jedním z důležitých ukazatelů je to, zda se při takových besedách dozví něco nového. Tato problematika je dále řešena v následující otázce.

Otázka č. 3: Dozvěděl/a jsi se z těchto besed něco nového?

Většina dotazovaných žáků (64 %) odpověděla, že se z těchto besed pořádaných policisty v jejich škole nedozvěděla nic nového. Pouze 36 % žáků odpovědělo kladně.

Vzhledem k tomu, že otázka č. 3 byla polouzavřenou otázkou, měli žáci možnost

vyjádřit se k tomu, co nového se z těchto besed dozvěděli (viz graf 3B v příloze č. 1). Nejčastěji se žáci z besed dozvěděli o drogách (8 odpovědí), šikaně (6 odpovědí), bezpečnosti (1 odpověď), zákonech (1 odpověď), zbraních (1 odpověď) nebo policejních hodnostech (1 odpověď). Mezi dalšími odpověďmi se objevily i takové jako např., že když se děti ztratí, mají jít na policii nebo že mohou jít děti, které něco provedou do „pastřáku“. U zbývajících dotazníků nebylo blíže specifikováno co přesně se žáci při besedách dozvěděli.

Otázka č. 4: Pomohl/a jsi někomu díky tomu co jsi se na besedách dozvěděl/a?

Hodnocení této otázky úzce souvisí s otázkou předchozí a s tím, zda se při besedách žáci něco dozvěděli či nikoliv. Z vyhodnocení této otázky je možno dovodit, že besedy čtyřiceti procentům žáků přinesly informace, na základě kterých mohli žáci pomoci druhým. Nicméně otázkou zůstává, zda je tento poměr dostatečný.

Otázka č. 5: V případě, že ano, měl/a jsi z toho radost, že jsi mohl/a pomoci druhému?

Vzhledem k tomu, že se jedná o navazující otázku na předchozí otázku č. 4, byla tato hodnocena pouze 27 žáky (8 dívkami a 19 chlapci), kteří odpověděli kladně na otázku č. 4, resp. těmi, kteří měli tu možnost pomoci někomu díky tomu, co se při besedách dozvěděli. Z tohoto důvodu byla upravena také přehledná tabulka č. 5 uvedená v příloze č.1.

Jak již bylo uvedeno výše, odpovědělo na tuto otázku pouze 27 žáků (8 dívek a 19 chlapců). Důležitým výsledkem je však to, že všem dotazovaným žákům, kteří pomohli někomu, díky tomu co se dozvěděli na besedách, to přineslo pocit radosti.

Otázka č. 6: Chtěl/a bys, aby se takové besedy s policisty pořádaly ve tvé škole častěji?

Celých 69 % všech dotazovaných žáků chce, aby byly besedy v jejich škole pořádány častěji. Jako nejefektivnější řešení se nabízí, aby policie spolupracovala s danými školami pravidelně, popř. podle aktuálních požadavků.

Otázka č. 7: Chtěl/a bys, aby takové besedy byly i na policejní stanici?

Z vyhodnocených dotazníků je patrné, že žáci mají zájem i o besedy konající se na policejní stanici. Z vyhodnocených dotazníků vyplývá, že ve většině případů jsou to chlapci, kteří by se rádi účastnili besed na policejní stanici.

Otázka č. 8: Kde by se ti líbily besedy více, na policejní stanici nebo ve tvé škole?

Stejně jako u předchozí otázky je zde řešena otázka místa pro pořádání besed žáků s policistou. Celých 66 % žáků by se raději účastnili besed přímo na policejní stanici. Při porovnání odpovědí podle pohlaví, jsou to většinou chlapci, kteří by dali při pořádání besed přednost policejnímu oddělení před školou.

Otázka č. 9: Myslíš, že by bylo dobré při takových besedách pouštět filmy s tematikou drog, alkoholu nebo kouření?

Většina dotazovaných žáků, resp. 88 % z nich, se domnívá, že by bylo dobré používat v rámci těchto besed i takové prostředky preventivní činnosti jakými jsou filmy a příspěvky s tematikou sociálně patologických jevů.

Otázka č. 10: Bavilo by tě hrát při takových besedách nějaké hry, při kterých by ses dozvěděl/a jaké chování je správné nebo špatné?

Oproti předchozí otázce, kde to byli spíše chlapci, kteří by se rádi dívali při besedách na filmy týkající se drog, alkoholu apod., jsou to zde spíše dívky, které by se chtěly hrát při besedách různé hry. Bez ohledu na pohlaví však na tuto otázku odpověděly kladně téměř tři čtvrtiny dotazovaných žáků, což znamená poměrně velký zájem žáků dozvědět se co je správné a co ne.

Otázka č. 11: Chtěl/a bys pomáhat mladším a slabším?

Pomáhat mladším a slabším by chtělo 89 % všech dotazovaných žáků, což je velmi potěšující výsledek. Díky polouzavřené otázce měli žáci možnost se dále vyjádřit k důvodu, proč chtějí pomáhat. Mezi nejčastějšími důvody žáci uváděli, že se mladší a slabší nemohou bránit (12 odpovědí), aby jim starší a silnější neubližovali a nebili je (11 odpovědí), že nemají takovou sílu (8 odpovědí), že mladší a slabší jsou bezmocní (6

odpovědí), z důvodu toho, že je baví pomáhat a dělá jim to radost (4 odpovědi), protože je to správné (3 odpovědi) nebo že je to povinnost (1 odpověď). Jeden žák jako důvod uvedl, že mu v předchozí škole také někdo pomohl a proto by chtěl on sám pomoci někomu dalšímu. U zbývajících 14 dotazníků nebyl důvod vyplněn.

Otázka č. 12: Chtěl/a bys pomáhat policistům při besedách v jiných třídách?

Procentuální zastoupení kladných a záporných odpovědí je u této otázky přibližně stejné a pro rozhodnutí policisty zda požádat žáky o spolupráci při besedách v jiných ročnících bude proto nejdůležitější samotný přístup žáků v dané škole.

Otázka č. 13: Chtěl/a bys, aby byli při těchto besedách přítomni i tvoji rodiče?

Oproti předchozí otázce, kde byl poměr odpovědí téměř vyrovnaný, převládají u této otázky zcela jasně záporné odpovědi, které poukazují na to, že 81 % žáků nechce, aby byli u besed s policisty přítomni i jejich rodiče. Více záporných odpovědí uvedli chlapci.

Otázka č. 14: Kdybys měl/a nějaký problém, obrátil/a by ses na policistu, aby ti pomohl?

Otázka č. 14 se zabývá tím, zda by se žák obrátil v případě problému na policistu s žádostí o pomoc. Kladně odpovědělo 82 % všech dotazovaných žáků, což ukazuje na poměrně vysokou důvěru dětí k policistovi. To je velice důležité pro navázání jejich vzájemného vztahu vedoucího k efektivní prevenci sociálně patologických jevů.

Otázka č. 15: Uvítal/a bys, kdyby policisté vypracovali nějaký pracovní sešit, ve kterém by byly rady jak se správně zachovat v různých situacích?

Celkem 82 % dotazovaných žáků by uvítalo, aby policie vypracovala pracovní sešit, který by jim pomohl rozhodnout se v různých situacích. Z tohoto lze dovodit, že ve školách taková pomůcka chybí a je jednou z možností, jak zefektivnit preventivní aktivity ze strany Policie České republiky.

10.2 Dotazníkový průzkum u pedagogických pracovníků základních praktických škol

Výzkumu se zúčastnilo celkem 8 pedagogických pracovníků, z toho tři pracovníci zařazení na pozici „školní metodik prevence“, tři pracovníci na pozici „výchovný poradce“, jeden pracovník ve funkci výchovného poradce a zároveň školního metodika prevence a jeden dotazník byl vyplněn třídní učitelkou 8. ročníku, ve kterém bylo provedeno šetření. Hodnocení otázek bylo posuzováno dle celkového zastoupení jednotlivých odpovědí, kdy tyto byly vyjádřeny v % pomocí výsečových grafů uvedených v příloze č. 2. U otázek č. 7 a 8 bylo k znázornění odpovědí na otevřené otázky použito pruhových grafů (grafy 22 a 23B uvedené v příloze č. 2), které jsou vyjádřeny v jednotkách. Ke každé z otázek byla zpracována přehledná tabulka. **Grafické zpracování výsledků otázek č. 1-10 je uvedeno v příloze č. 2 (tabulka 16-25, graf 16-25).**

Otázka č. 1: Máte zkušenosti s preventivní činností policie na Vaší škole?

Ze všech dotazovaných má 75 % pedagogů zkušenosti s preventivní činností policie ve své škole. Jedna škola nemá s těmito aktivitami policie zkušenosti žádné a v jedné škole se policie účastnila na preventivní činnosti pouze jednou.

Otázka č. 2: Domníváte se, že je tato činnost dostatečná?

Tři čtvrtiny pedagogů se domnívají, že preventivní činnost policie na jejich škole je spíše nebo zcela nedostatečná. A pouze dva pedagogové ze dvou různých škol si myslí, že je tato činnost spíše dostatečná. Ani jeden z pedagogů neuvedl, že by byla tato činnost zcela dostatečná.

Otázka č. 3: Domníváte se, že je tato činnost efektivní?

Na tuto otázku odpovědělo pouze sedm pracovníků. Jeden z pedagogů, který nemá ve své škole žádné zkušenosti se spoluprací s policií uvedl, že se domnívá, že by tato činnost policie byla zcela určitě efektivní. Tato odpověď nebyla do celkového hodnocení započítána. Z celkového počtu zodpovězených otázek se tedy 71 %

pedagogů domnívá, že preventivní činnost policie ve školách je spíše nebo zcela efektivní.

Otázka č. 4: Mohly by být návštěvy policistů ve Vaší škole častější?

Celých 75 % všech dotazovaných pedagogů uvedlo, že by si přáli častější návštěvy policistů ve své škole. Tento výsledek koresponduje s hodnocením otázky č. 2, kdy stejný počet pracovníků uvedl, že preventivní činnost policie ve školách je spíše nebo zcela nedostatečná.

Otázka č. 5: Domníváte se, že díky uskutečněným besedám, jako jedné z forem preventivní činnosti policie, došlo k názorovému posunu žáků v oblasti vnímání sociálně patologických jevů?

Téměř polovina (43 %) pedagogů, kteří odpověděli na tuto otázku, se domnívá, že díky preventivním aktivitám policie došlo ke změně vnímání sociálně patologických jevů žáky jejich škol. Vzhledem k tomu, že se jednalo o polouzavřenou otázku, měli pedagogičtí pracovníci možnost vyjádřit se k otevřené otázce týkající toho, jakým směrem došlo k tomuto názorovému žáků. Jednou z odpovědí na tuto otázku bylo, že děti mají díky uskutečněným besedám s policisty větší respekt z policie. Další pedagog se domnívá, že žáci lépe vnímají možné důsledky a postihy, kterými mohou být potrestáni. Jinou odpovědí bylo, že žáci rádi diskutují a vyprávějí o svých zkušenostech, včetně zkušeností se sociálně patologickými jevy.

Otázka č. 6: Domníváte se, že častějšími besedami je možno navodit mezi policisty a žáky atmosféru důvěry, jaká je např. mezi učitelem a žákem?

Na tuto otázku odpovědělo pouze sedm z osmi dotazovaných pedagogů. Většina z nich se domnívá, že důvěru mezi žákem a policistou spíše nejde navodit. Pedagogický pracovník, který na otázku neodpověděl, ale do dotazníku uvedl, že by navázání důvěry mezi policistou a žákem bylo snazší, pokud by se žáky pracovali policisté vzbuzující respekt a důvěru.

Otázka č. 7: Jakou formu preventivních aktivit by podle Vás měla policie zvolit s ohledem na jejich efektivitu?

Vzhledem k tomu, že se jedná o otevřenou otázku s velkou volností odpovědí, nebyl zde ani specifikován počet forem preventivních aktivit, které mohou pedagogičtí pracovníci uvést. Toto bylo zcela ponecháno na samotném pedagogovi.

Jako nejeftivnější formu preventivních aktivit sociálně patologických jevů ze strany policie uvedli pedagogičtí pracovníci nejčastěji besedy a přednášky před zapojením žáků do různých projektů policie nebo řešením konkrétních situací za pomoci žáků. Jako další efektivní formu policejních aktivit v rámci prevence těchto jevů pedagogové uvedli názorné ukázky činnosti policie, jako např. výcviky policie, snímání otisků prstů apod.

Otázka č. 8: Domníváte se, že Vám Policie ČR poskytuje dostatečné množství materiálů, které se týkají prevence sociálně patologických jevů?

Z hodnocení této otázky vyplývá, že všichni dotazovaní pracovníci se shodně domnívají, že policie neposkytuje školám dostatečné množství materiálů o prevenci sociálně patologických jevů. Nejčastější odpovědi na otevřenou podotázku jaký druh materiálů by pedagogové uvítali, tito uvedli nástěnné materiály (plakáty, obrazy), naučné a odborné DVD filmy o sociálně patologických jevech, pracovní listy, omalovánky nebo přehledy zákonů. Zajímavou odpovědí byly alkoholtestery. Jeden z pedagogů uvedl, že nejlepší formou je osobní kontakt policistů se žáky.

Otázka č. 9: Myslíte si, že žáci praktických škol jsou více ohroženi sociálně patologickými jevy než žáci běžných základních škol?

Podíl kladných (51 %) a záporných (49 %) odpovědí na tuto otázku je téměř shodný. Z toho vyplývá, že nelze zcela přesně určit, zda jsou žáci praktických základních škol více ohroženi sociálně patologickými jevy než žáci běžných základních škol.

Otázka č. 10: Myslíte si, že žáci praktických škol jsou více ohroženi sociálně patologickými jevy než žáci běžných základních škol?

Pouze tři z osmi dotazovaných pedagogů se domnívají, že by měla policie klást větší důraz na prevenci u žáků praktických škol oproti žákům běžných základních škol. Jako důvod v otevřené podotázce shodně uvedli, že žáci se sníženými rozumovými schopnostmi hůře posuzují problémové situace a jejich možné následky a také to, že tito žáci pocházejí ve většině případů ze sociálně slabších rodin, kde jim rodiče nevěnují tolik péče a pozornosti a tím jsou tak vystaveni vyššímu riziku vzniku sociálně patologických jevů.

Naopak pět pedagogů se domnívá, že není třeba klást větší důraz na policejní prevenci v praktických školách, neboť jak uvedli v podotázce, je prevence sociálně patologických jevů prováděna důkladně a pravidelně ze stran učitelů, výchovných poradců a školních metodiků prevence na základě minimálních preventivních plánů daných škol, které jsou nedílnou součástí celé výuky a prolínají celým výchovně vzdělávacím procesem a také proto, že díky menšímu počtu žáků v jednotlivých třídách praktických škol je možné podchytit sociálně patologické jevy lépe a dříve než ve velkých školních kolektivech běžných základních škol.

11 Diskuse

11.1 Diskuse k provedenému výzkumu u žáků základních praktických škol

Z výzkumu vplynuly zajímavé výsledky vhodné k jejich bližšímu rozboru. Prvním předpokladem pro další hodnocení úrovně preventivních aktivit policie ve školách je to, aby měli žáci s policisty vůbec nějakou zkušenost. Z dotazovaných toto splňuje 58 žáků, kteří se alespoň jednou setkali ve své škole s policistou (otázka č. 1). Tento počet představuje 86 % celého výběrového souboru.

V návaznosti na tuto otázku byli žáci v otázce č. 2 dotazováni, zda se alespoň jednou účastnili nějaké besedy s policistou, která by se týkala sociálně patologických jevů. Kladně odpovědělo 70 % žáků, což se může na první pohled zdát jako poměrně vysoká hodnota, udávající, že preventivní aktivity policie ve školách jsou dostatečné. Efektivita preventivních aktivit nemůže být ale měřitelná pouze počtem žáků, kteří se zúčastnili besedy s policisty nebo s nimi jinak přijdou do styku. Lze tedy předpokládat, že tam, kde je kvantita, bude také kvalita?

Předchozí otázku lze zhodnotit za pomoci výsledků odpovědí na otázku č. 3. Ta zjišťovala, zda se žáci dozvěděli při besedách něco nového. Celých 64 % žáků však odpovědělo, že si z besed s policisty neodnesli žádné nové poznatky. Otázkou zůstává, zda tvrzení dětí, že se z těchto besed nic nedozvěděly je způsobeno tím, že stejnou problematiku znají již od svých školních metodiků prevence, kteří pro děti pořádají pravidelné přednášky a besedy týkající se sociálně patologických jevů nebo tím, že jsou opravdu besedy s policisty neúčelné. Já osobně se přikláním k první možné odpovědi. Z jakého důvodu? Neboť jsem měl možnost hovořit se školními metodiky prevence, výchovnými poradci nebo řediteli škol a přesvědčit se tak o tom, že plnění minimálních preventivních plánů těchto škol, které jsou nedílnou součástí celé výuky a prolínají se celým výchovně vzdělávacím procesem, je zde důkladné a pravidelné.

Otázky č. 4 a 5 zjišťovaly, zda mohli žáci díky tomu, co se na besedách s policisty dozvěděli, pomoci někomu druhému a zda jim toto udělalo radost. Na základě vyhodnocených dotazníků bylo zjištěno, že možnost někomu pomoci mělo jen 40 % všech žáků. Příznivějším výsledkem je však to, že všem, kteří někomu pomohli,

přineslo toto jejich jednání radost. Domnívám se, že pocit radosti je předpokladem k tomu, aby je to do budoucnosti neodradilo od další snahy někomu pomoci.

Dalším příznivým faktem je výsledek otázky č. 6, ve které se měli žáci vyjádřit k tomu, zda si přejí, aby byly na jejich škole častěji pořádány besedy s policisty. Tento výsledek ukazuje, že zájem o další setkání s policisty má 69 % všech žáků. Myslím si, že tento projevený zájem by měl být ze strany policie pokud možno co nejvíce zohledněn.

Otázka místa, kde by se měly setkání s policisty uskutečňovat, byla řešena v otázce č. 7 a 8. Žákům byly nabídnuty dvě možnosti volby, a to jejich škola nebo policejní stanice. Podle mého názoru nebyl výsledek překvapující. Dvě třetiny dotazovaných si totiž přálo, aby byly besedy více pořádány přímo na policejních odděleních. Toto je dáno nejspíše tím, že žáci chtějí změnu prostředí, ale také si udělat jasnější představu o policejní práci. Vyprávět o něčem, co si neumí žáci představit, může být totiž poněkud „nudné“. Domnívám se, že např. prohlídka policejního oddělení nebo ukázka policejní práce pomohou navázat s policistou snadnější zpětnou vazbu při řešení aktuálních problémů prevence sociálně patologických jevů.

Náplň besed z hlediska prostředků prevence na nich používaných, byla hodnocena v otázce č. 9 a 10. Z vyhodnocení otázky č. 9 vyplývá, že většina dotazovaných žáků, resp. 88 % z nich, se domnívá, že by bylo dobré používat v rámci besed s policisty i takové prostředky preventivní činnosti, jakými jsou filmy a příspěvky s tematikou sociálně patologických jevů. Z tohoto lze dovodit, že žáci mají zájem dozvědět se o této problematice něco více, což je pro úspěšnou prevenci sociálně patologických jevů velice důležité.

Jak již bylo uvedeno, otázka č. 9 řešila používání prostředku prevence v podobě naučných filmů. Naproti tomu se otázka č. 10 zabývala možností využít pro efektivnější způsob prevence hraní her. Pro tuto možnost bylo 49 žáků, tedy 73 % z celkového souboru. Takto vysoký počet žáků 8. a 9. ročníků svědčí o ochotě učit se formou hry.

Velice potěšující je výsledek otázky č. 11, ve které byli žáci dotazováni, zda chtějí pomáhat mladším a slabším. Téměř 90 % jich totiž odpovědělo kladně, což je velice důležité i pro prevenci sociálně patologických jevů ve školách, jakými jsou zejména šikana nebo intolerance a rasismus. Pomoci někomu ve svém blízkém okolí může totiž vzniku takových jevů zamezit.

Ohledně pomoci žáků policistům při pořádání besed v jiných školních třídách,

než které daný žák studuje, se žáci vyjádřili v otázce č. 12. Výsledek není zcela zřejmý, neboť procentuální zastoupení kladných a záporných odpovědí je zde přibližně stejné. Domnívám se, že žáci by se do tohoto neměli nutit. Důležité je žáky o tuto pomoc požádat, vyčkat jejich reakce a podle této se zachovat. Já osobně jsem však očekával větší počet kladných odpovědí, neboť jsem se domníval, že žáky by mohl lákat pocit důležitosti za spoluorganizování besedy s policistou.

U otázky č. 12, zda by žáci chtěli, aby se společných besed s policisty účastnili také jejich rodiče, jsem očekával zcela jasnou převahu kladných odpovědí. Z jakého důvodu? Nejspíše proto, že je to něco nového, co žáci doposud neznají a proto si budou chtít tento způsob besedy vyzkoušet. Vyhodnocením jsem však zjistil zcela přesný opak. Celých 81 % žáků si toto nepřeje. Otázkou však zůstává proč tomu tak je. Zda je důvodem to, že se žáci bojí, aby se při besedách na ně něco rodiče nedozvěděli nebo to, že by nebyli za účasti rodičů tak otevření? To se bohužel z provedeného šetření nedozvíme, mohlo by to ale být předmětem k dalšímu zkoumání.

Otázka důvěry žáka k policistovi byla řešena v otázce č. 14. Zde měli žáci možnost uvést, zda by se v případě nějakého problému, který by oni sami měli, s tímto obrátili na policistu s žádostí o pomoc. Kladně odpovědělo 82 % žáků, což ukazuje na poměrně značnou důvěru k policistům. To je bezesporu jedním z nejdůležitějších aspektů pro úspěšnou prevenci sociálně patologických jevů ze strany policie, protože žák, který policistovi důvěřuje, se na tohoto obrátí v případě potřeby snáze než ten, který k němu důvěru necítí.

Předmětem otázky č. 15 bylo zjistit, zda by žáci uvítali, aby pro ně policisté vytvořili nějaký pracovní sešit, který by byl pro ně návodem, jak se správně zachovat v různých situacích. Kladně odpovědělo 55 žáků, tedy 82 % celkového souboru. Z tohoto lze dovodit, že ve školách takováto pomůcka chybí. Domnívám se, že vypracování takového sešitu by bylo přínosem k prevenci sociálně patologických jevů u žáků nejen základních škol ze strany policie.

11.2 Diskuse k provedenému výzkumu u pedagogických pracovníků základních praktických škol

S preventivní činností policie ve své škole má zkušenost 75 % dotazovaných pedagogických pracovníků (otázka č. 1). V jedné škole nemají se spoluprací s policií zkušenosti vůbec a v jedné škole se s touto setkal pouze školní metodik práce, nikoliv výchovný poradce. Před uskutečněním tohoto průzkumu jsem se domníval, že v rámci úkolů policie, bude počet kladných odpovědí stoprocentní. Výsledek je pro mě tedy překvapující a vede mě k zamyšlení, proč se např. sama škola neobrátila na policii s žádostí o tuto spolupráci.

Na otázku č. 2, zda se pedagogičtí pracovníci domnívají, že je preventivní činnost policie na jejich škole dostatečná, odpověděli spíše kladně pouze dva pracovníci. Zbývajících šest pedagogů označilo tuto činnost za zcela nebo spíše nedostačující. Již tento samotný výsledek by měl být proto „hnacím“ prvkem ke zlepšení. Ono totiž nestačí navštívit danou školu pouze jednou a myslet si, že tím je naše povinnost splněna. Pro účinnou prevenci je totiž důležitější spíše pravidelnost osobního setkávání. Toto koresponduje také s otázkou č. 4, u které měli pedagogičtí pracovníci možnost vyjádřit své stanovisko, zda si přejí, aby byly návštěvy policistů v jejich školách častější. Kladně se k tomuto vyjádřilo 75 % pracovníků, což opět poukazuje na nedostatečnou spolupráci policie se školou.

Otázka efektivity těchto preventivních aktivit ze strany policie byla dále řešena v otázce č. 3. Jako zcela nebo spíše efektivní označilo činnost policie v oblasti prevence pět ze sedmi pracovníků. Jeden pedagog, který nemá zkušenosti s policií ve své škole uvedl, že by byla tato činnost zcela určitě efektivní, jen kdyby nějaká byla. To, že budou u této otázky převládat kladné odpovědi jsem předpokládal.

Další otázkou (č. 5) bylo zjišťováno, zda se pedagogičtí pracovníci domnívají, že díky uskutečněným besedám, jako jedné z forem preventivní činnosti policie, došlo k názorovému posunu žáků v oblasti vnímání sociálně patologických jevů. Já osobně jsem byl na vyhodnocení této otázky zvědav, neboť sami pedagogové mohou nejlépe zhodnotit, jakým směrem se vnímání žáků ubírá a to zejména díky tomu, že s těmito tráví po rodině nejvíce času. Poměr kladných a záporných odpovědí je však téměř stejný a nelze tedy z tohoto vyvodit zcela jasný závěr.

To, zda je možné častějšími besedami žáků s policistou navodit mezi těmito

stejný pocit důvěry, jaký je např. mezi žákem a učitelem, bylo předmětem zjišťování u otázky č. 6. Více než polovina pracovníků se domnívá, že stejnou atmosféru důvěry mezi žákem a policistou spíše nelze navodit. To mě ale vede k zamyšlení. Bylo by lepší uvěřit tomuto výsledku a moci si tak alespoň zdůvodnit, proč se o navázání důvěry nemám ani snažit? Bezesporu by to bylo jednodušší. Rozhodně by ale bylo dobré se o to alespoň pokusit a poté, na základě vlastní zkušenosti, tyto získané poznatky potvrdit či vyvrátit.

Formu preventivních aktivit, kterou by měla policie ve školách zvolit s ohledem na jejich efektivitu, měli pedagogičtí pracovníci možnost uvést do odpovědi na otázku č. 7. Mezi nejčastější odpovědi patřily besedy a přednášky, dále zapojení žáků do různých projektů, názorné ukázky činnosti policie, pravidelná setkání policistů se školou, řešení konkrétních situací za pomoci žáků nebo využívání naučných filmů. Jedná se tedy o takové formy, které zaručí žákovi pozornost. Podle mého názoru je pro žáka lákavou představou, že např. sám pomůže vyřešit nějaký problém či vzniklou situaci, což mu může zároveň přinést chuť a snahu se příště opět zúčastnit a zapojit se do podobného projektu.

Stejně jako byli dotazováni žáci, zda by chtěli, aby pro ně policisté vytvořili nějaký pracovní sešit, byli na otázku dostatečnosti materiálů o policejní prevenci dotazováni také jejich pedagogové (otázka č. 8). Před vyhodnocením této otázky jsem očekával, že budou převládat odpovědi ve smyslu, že školám poskytuje policie málo materiálů týkajících se prevence sociálně patologických jevů. To, že tento názor ale zastává 100 % celkového souboru, jsem zcela určitě neočekával. Jako nejžádanější materiály pedagogové uvedli plakáty a obrazy, naučné DVD, pracovní listy, omalovánky nebo přehledy zákonů. Zajímavou odpovědí byly alkoholtestery, které se v dotazníku objevily ve dvou případech. Bohužel toto poukazuje na smutný fakt, že již žáci základních škol mají zkušenosti s alkoholem, který představuje jeden ze sociálně patologických jevů vyskytujících se v těchto školách.

To, zda jsou žáci praktických škol více ohroženi sociálně patologickými jevy než žáci běžných základních škol, bylo řešeno v otázce č. 9. Poměr kladných (51 %) a záporných (49 %) odpovědí byl však téměř shodný a nelze tedy ani podle pedagogů jasně určit, zda jsou žáci praktických škol ohroženi více či nikoliv. Podle mých zkušeností jsou více ohroženi, a to zejména s ohledem na jejich rozumové schopnosti, díky kterým možná ne zcela chápou jednání a chování lidí ve svém okolí, a mohou tak

snáze podlehnout vlivům a svodům, které jim tito lidé nabízí.

Téměř dvě třetiny pedagogů se domnívají, že není třeba, aby policie v rámci svých preventivních aktivit kladla větší důraz na prevenci v praktických školách oproti jiným běžným typům základních škol. Jako důvod tohoto uvedli, že prevence sociálně patologických jevů je v jejich školách prováděna důkladně a pravidelně ze stran učitelů, výchovných poradců a školních metodiků prevence na základě minimálních preventivních plánů daných škol. Tyto plány jsou nedílnou součástí celé výuky a prolínají se celým výchovně vzdělávacím procesem. Díky menšímu počtu žáků v jednotlivých třídách praktických škol je možné včas podchytit sociálně patologické jevy lépe a dříve než ve velkých školních kolektivech běžných základních škol. Podle mého názoru není důvod tomuto nevěřit. Nicméně je nesmírně důležité zapojovat maximum subjektů se společně a vzájemně propracovaným programem prevence s cílem zamezit vzniku sociálně patologických jevů nejen ve školách, ale zejména ve společnosti jako takové.

Závěr

Cílem teoretické části této bakalářské práce bylo nastínit sociálně patologické jevy, které se mohou vyskytovat u žáků základních škol praktických (dříve zvláštních škol), přiblížit způsoby jejich prevence, včetně programů prevence realizované ve školách policií. Ke splnění tohoto cíle bylo použito dostupných zdrojů literatury, jako jsou metodické pokyny, vládní dokumenty, internetové prameny a odborná literatura zabývající se problematikou sociálně patologických jevů a prevencí jejich vzniku.

Již při sumarizaci těchto zdrojů bylo patrné, že systém policejní prevence není v současné době komplexně legislativně zajištěný, neboť neexistuje žádná celoplošná koncepce týkající se této problematiky. Metodické pokyny policejního prezidenta, které by řešily problematiku prevence sociálně patologických jevů ve školách a školských zařízeních ze strany Policie České republiky, sice existovaly, ale platnost všech těchto pokynů byla již zrušena. V současné době připravuje Ministerstvo vnitra novou koncepci prevence kriminality pro následující roky. Tato je však ve stádiu připomínkového řízení. Z této by měly vycházet i nové metodické pokyny policejního prezidenta týkající se policejní prevence sociálně patologických jevů. Otázkou však zůstává, jak dlouho bude ještě trvat, než tato nová koncepce spatří světlo světa a policie se tak bude moci opřít o jasnější metodiky jejich práce v oblasti prevence sociálně patologických jevů.

Cílem empirické části bakalářské práce bylo na základě provedeného dotazníkového průzkumu zhodnotit úroveň a efektivnost preventivní činnosti policie z pohledu žáků a pedagogických pracovníků těchto škol, popř. se pokusit navrhnout nové, doposud nezařazené projekty prevence ve školách vedoucích k možnému snížení výskytu sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Cíl této práce byl splněn.

Na základě provedeného dotazníkového průzkumu se potvrdila moje domněnka, že úroveň preventivní činnosti policie ve školách je uspokojivá. Tyto zjištěné výsledky vcelku splnily mé očekávání. Na základě těchto výsledků výzkumu lze konstatovat, že žáci mají o setkání s policisty zájem, což je pro efektivní prevenci sociálně patologických jevů ze strany policie jednou z nejdůležitějších podmínek. Nicméně je zřejmé, že je nutností v prevenci na těchto školách pokračovat ve spolupráci nejen s pedagogy, ale i ostatními subjekty systému včasné intervence.

Provést dotazník na více školách, rozšířit počet položek a zaměřit se na pedagogicko–psychologické a sociální aspekty, navázat užší spolupráci s Ministerstvem vnitra České republiky, Policejním prezidiem České republiky, Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky nebo krajským úřadem, jsou možnosti, jak ve zpracovaném tématu pokračovat.

Seznam použité literatury

1. FILÁK, A. a kol. *Zákon o Policii České republiky s komentářem podle právního stavu k 12.1.2009*. 1. vyd. Praha: Police History, 2009, 285 s. ISBN 978-80-86477-49-7.
2. FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997, 384 s. ISBN 80-7178-063-4.
3. KALOUS, J., VESELÝ, A. *Vzdělávací politika České republiky v globálním kontextu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, 181 s. ISBN 80-246-1261-5.
4. MAREŠOVÁ, A. a kol. *Sociálně patologické jevy u mládeže a návrh opatření k omezení jejich vzniku*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997, 154 s. ISBN 80-86008-34-7.
5. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*. 1.vyd. Praha: Portal, 1998, 336 s. ISBN 80-7178-226-2.
6. NEŠPOR, K. *Vaše děti a návykové látky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 160 s. ISBN 80-7178-515-6.
7. NIKL, J. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2000, 100 s. ISBN 80-7251-033-9.
8. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2001, 393 s. ISBN 80-86432-08-4.
9. POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů (manuál praxe)*. 3. vyd. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r.s. Brno, 2003, 186 s. ISBN 80-86568-04-04.
10. STEJSKAL, F., KNÝ, M., VOTRUBA, J. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže v České republice*. 1. vyd. Praha: policejní akademie České republiky, 1999, 100 s. ISBN 80-7251-008-8.
11. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-214-9.
12. ZAPLETAL, J. a kol. *Prevence kriminality*. 3. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2008, 108 s. ISBN 978-80-7251-270-6.
13. ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001, 87 s. ISBN 80-7251-070-3.

14. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších změn a doplnění
15. Zákon č. 41/2009 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších změn a doplnění
16. Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších změn a doplnění
17. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších změn a doplnění
18. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších změn a doplnění
19. Vyhláška MŠMT ČR č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů
20. Vyhláška MŠMT ČR č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
21. Vyhláška MŠMT ČR č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů
22. Metodický pokyn MŠMT ČR č.j. 10194/2002-14 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví
23. Metodický pokyn MŠMT ČR č.j. 24 246/2008-6 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení
24. Metodický pokyn MŠMT ČR č.j.: 14 423/99-22 k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance
25. Metodický pokyn MŠMT ČR č.j. 20 006/2007-51 k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních
26. Usnesení vlády ze dne 3. 11. 1993 č. 617, o Republikovém výboru pro prevenci kriminality
27. Věstník MŠMT ČR č. 11/2003, o spolupráci předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané (Čj. 25884/2003-24)
28. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 8/2002, kterým se upravuje systém práce a postupy příslušníků Policie České republiky při odhalování a dokumentování kriminality dětí a trestné činnosti páchané na mládeži
29. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 57/2002, kterým se stanoví zásady preventivní činnosti Policie České republiky

30. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 110/2008, o plnění úkolů služby pořádkové policie a služby dopravní policie
31. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 169/2009, o činnosti mládeže
32. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 211, o zavedení metody community policing do praxe u Policie České republiky
33. <http://www.mvcr.cz> Webové stránky Ministerstva vnitra ČR
34. <http://www.msmt.cz> Webové stránky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR
35. intranetové stránky Policie České republiky

Resumé

Bakalářská práce se zabývá problematikou prevencí sociálně patologických jevů na praktických základních školách. Je rozdělena do dvou částí.

První část je teoretická a zaměřuje se na informace týkající se sociálně patologických jevů a jejich prevencí. Uvádí základní údaje o jednotlivých sociálně patologických jevech vyskytujících se u žáků nejen praktických základních škol, seznamuje se systémem jejich prevence v působnosti Ministerstva vnitra a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a dnes platnou legislativou.

Praktickou část tvoří dotazník k dané problematice určený žákům 8. a 9. tříd pěti vybraných praktických základních škol na okrese Kutná Hora a Kolín. Cílem praktické části je zhodnocení úrovně a efektivity preventivních aktivit policie z pohledu žáků a pedagogů těchto vybraných škol.

Resume

The Bachelor thesis deals with a problem of prevention of social pathological phenomenon at special schools. It is divided into two parts.

The first part is theoretical and it focuses on information regarding social pathological phenomenon and their prevention. It provides general data about individual social pathological phenomenon occurring in not only special school's students, it introduces the system of their prevention in competence of Ministry of Interior and Ministry of Education, Youth and Sports and legislation in force today.

The practical part consists of a questionnaire, based on given theme, for students of 8th and 9th grades of five chosen special schools in Kutná Hora and Kolín district. The goal of the practical part is an evaluation of the level and efficiency of preventive activities of police from the perspective of students and teachers of those chosen schools.

Anotace

KUBELKA, J. *Systém policejní prevence jako komplexní přístup k realizaci primární prevence ve zvláštních školách*. Brno: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno, 2010, 87 s., počet příloh: 2. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Jiří Souček

Práce popisuje problematiku realizace primární prevence sociálně patologických jevů na praktických základních školách zejména z pohledu Policie České republiky. Praktická část práce, dotazníkové šetření, se zaměřuje na mapování úrovně a efektivity preventivních aktivit policie na vybraných praktických základních školách.

Klíčová slova: primární prevence, sociálně patologické jevy, policie, kriminalita, mládež, efektivita, školní prostředí, delikvence, pedagogická psychologie, problémové děti.

Annotation

KUBELKA, J. *System of police prevention as a complex attitude to realization of primary prevention at special schools*. Brno: Tomas Bata University in Zlín, Faculty of Humanities, Institute of Interdisciplinary Studies Brno, 2010, 87 p., number of annexes: 2. The Bachelor Thesis Supervisor Mgr. Jiří Souček

The Thesis describes the problem of realization of primary prevention of social pathological phenomenon at special schools mainly from perspective of Police of the Czech Republic. The practical part of the Thesis, survey via questionnaire, focuses on mapping the level and efficiency of preventive activities of Police at chosen special schools.

Key words: primary prevention, social pathological phenomenon, police, criminality, youth, efficiency, school environment, delinquency, educational psychology, problematic children.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přehledné tabulky a grafy vyhodnocení otázek č. 1-15 dotazníků pro žáky praktických škol

Příloha č. 2: Přehledné tabulky a grafy vyhodnocení otázek č. 1-10 dotazníků pro pedagogické pracovníky

Příloha č. 3: Dotazník pro žáky praktických základních škol v okrese Kutná Hora a Kolín

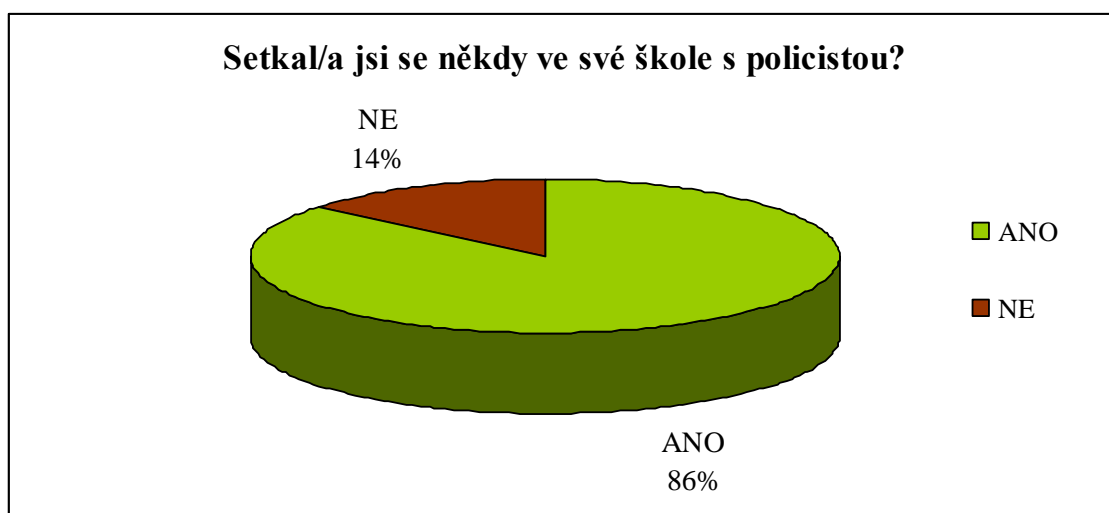
Příloha č. 4: Dotazník pro pedagogické pracovníky praktických základních škol v okrese Kutná Hora a Kolín

**Příloha č. 1: Přehledné tabulky a grafy vyhodnocení otázek
č. 1-15 dotazníků pro žáky praktických škol**

Tabulka 1: Přehled odpovědí na otázku č. 1 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	DÍVKY		CHLAPCI	
	Počet odpovědí	Podíl v %	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	15	22	43	64
NE	3	5	6	9
Cekem	18	27	49	73

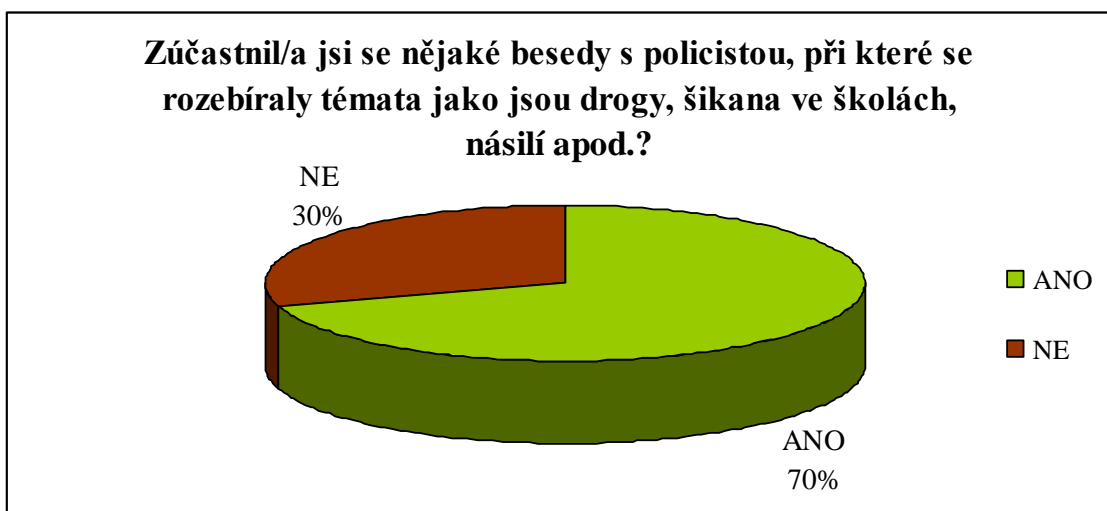
Graf 1: Hodnocení otázky č. 1 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 2: Přehled odpovědí na otázku č. 2 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	DÍVKY		CHLAPCI	
	Počet odpovědí	Podíl v %	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	14	21	33	49
NE	4	6	16	24
Cekem	18	27	49	73

Graf 2: Hodnocení otázky č. 2 celkovým výběrovým souborem

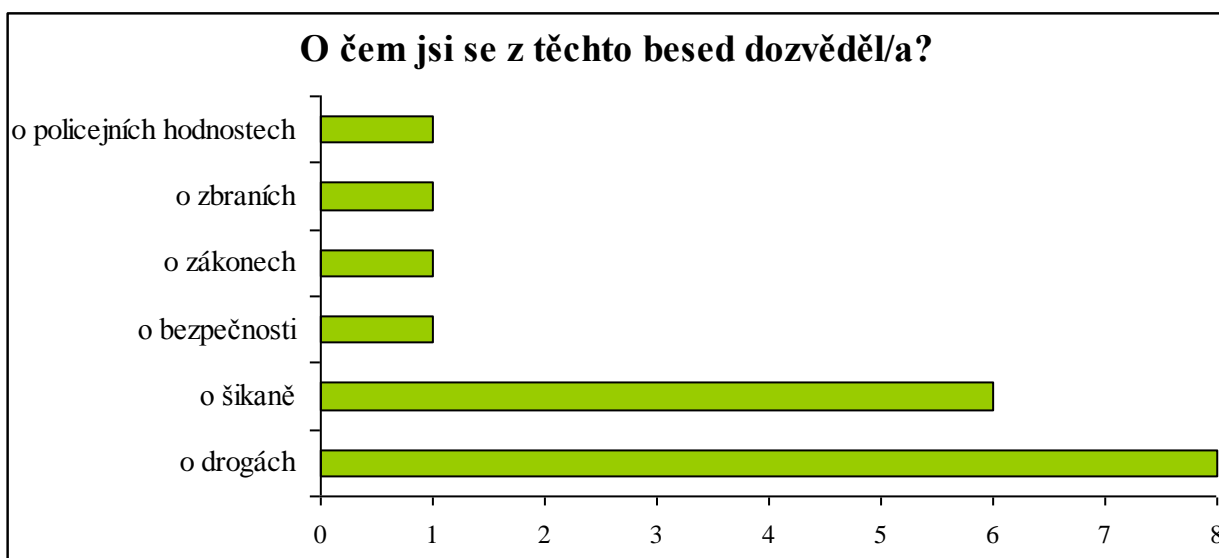
Tabulka 3: Přehled odpovědí na otázku č. 3 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	DÍVKY		CHLAPCI	
	Počet odpovědí	Podíl v %	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	7	11	17	25
NE	11	16	32	48
Cekem	18	27	49	73

Graf 3A: Hodnocení otázky č. 3 celkovým výběrovým souborem

Graf 3B: Hodnocení otevřené podotázky výběrovým souborem

Tabulka 4: Přehled odpovědí na otázku č. 4 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	DÍVKY		CHLAPCI	
	Počet odpovědí	Podíl v %	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	8	12	19	28
NE	10	15	30	45
Cekem	18	27	49	73

Graf 4: Hodnocení otázky č. 4 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 5: Přehled odpovědí na otázku č. 5 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	DÍVKY	CHLAPCI
	Počet odpovědí	
ANO	8	19
NE	0	0
Nezodpovězeno	10	30
Celkem	18	49

Graf 5: Hodnocení otázky č. 5 výběrovým souborem, který odpověděl kladně u předcházející otázky č. 4

Tabulka 6: Přehled odpovědí na otázku č. 6 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	DÍVKY		CHLAPCI	
	Počet odpovědí	Podíl v %	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	12	18	34	51
NE	6	9	15	22
Celkem	18	27	49	73

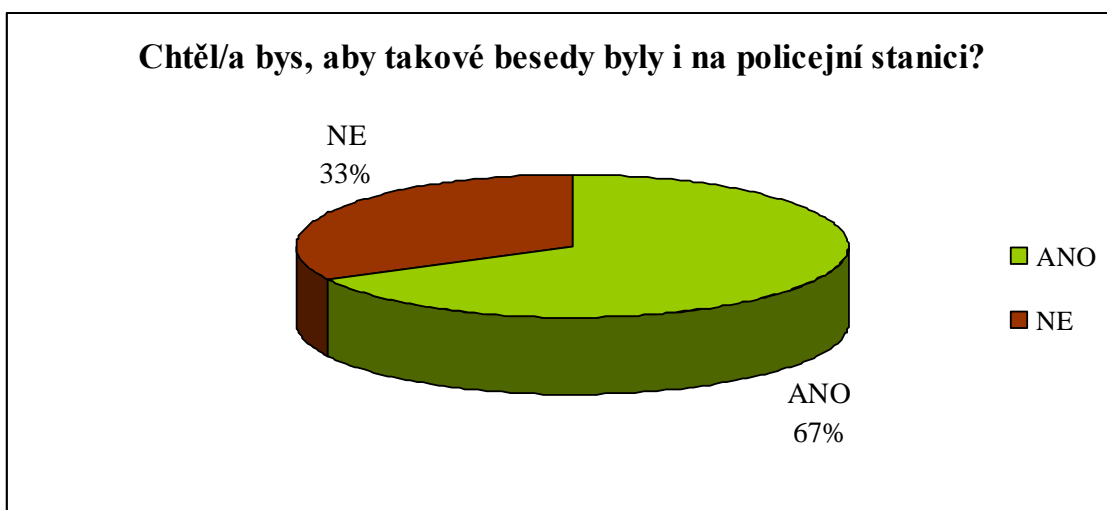
Graf 6: Hodnocení otázky č. 6 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 7: Přehled odpovědí na otázku č. 7 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	DÍVKY		CHLAPCI	
	Počet odpovědí	Podíl v %	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	10	15	35	52
NE	8	12	14	21
Cekem	18	27	49	73

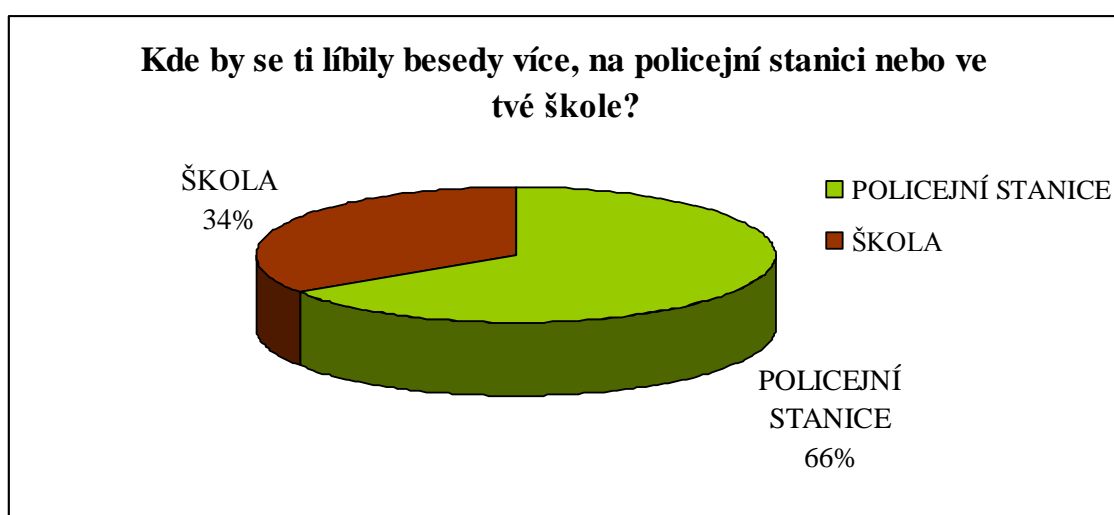
Graf 7: Hodnocení otázky č. 7 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 8: Přehled odpovědí na otázku č. 8 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	DÍVKY		CHLAPCI	
	Počet odpovědí	Podíl v %	Počet odpovědí	Podíl v %
Policejní stanice	8	12	36	54
Škola	10	15	13	19
Cekem	18	27	49	73

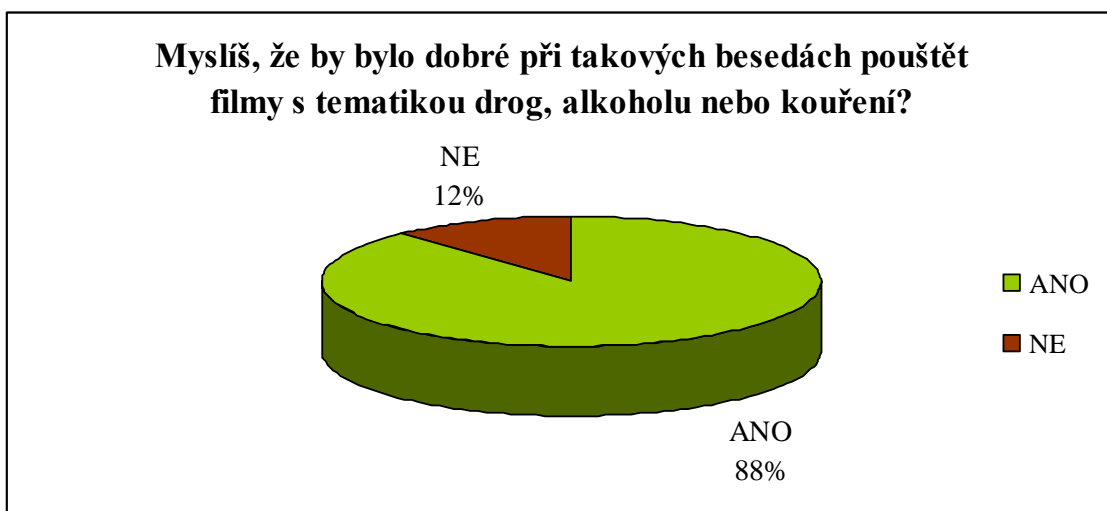
Graf 8: Hodnocení otázky č. 8 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 9: Přehled odpovědí na otázku č. 9 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	DÍVKY		CHLAPCI	
	Počet odpovědí	Podíl v %	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	15	22	44	66
NE	3	5	5	7
Cekem	18	27	49	73

Graf 9: Hodnocení otázky č. 9 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 10: Přehled odpovědí na otázku č. 10 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	DÍVKY		CHLAPCI	
	Počet odpovědí	Podíl v %	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	14	21	35	52
NE	4	6	14	21
Cekem	18	27	49	73

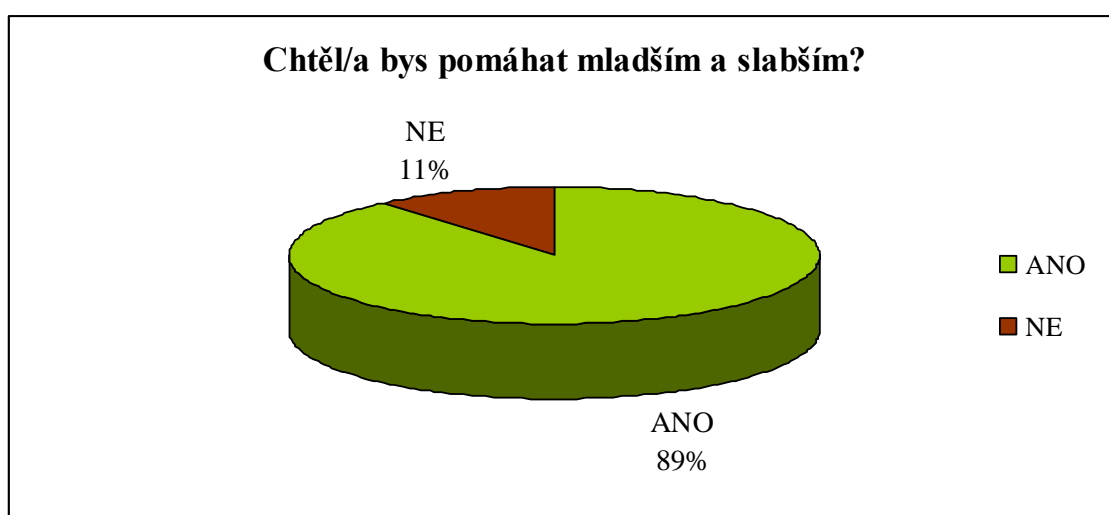
Graf 10: Hodnocení otázky č. 10 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 11: Přehled odpovědí na otázku č. 11 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	DÍVKY		CHLAPCI	
	Počet odpovědí	Podíl v %	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	17	25	43	64
NE	1	2	6	9
Cekem	18	27	49	73

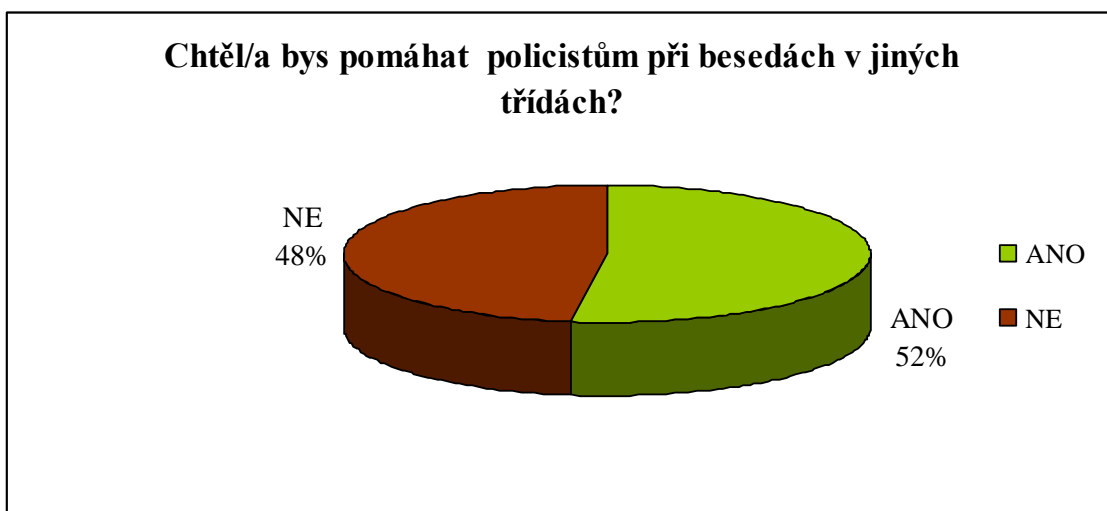
Graf 11: Hodnocení otázky č. 11 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 12: Přehled odpovědí na otázku č. 12 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	DÍVKY		CHLAPCI	
	Počet odpovědí	Podíl v %	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	10	15	25	37
NE	8	12	24	36
Cekem	18	27	49	73

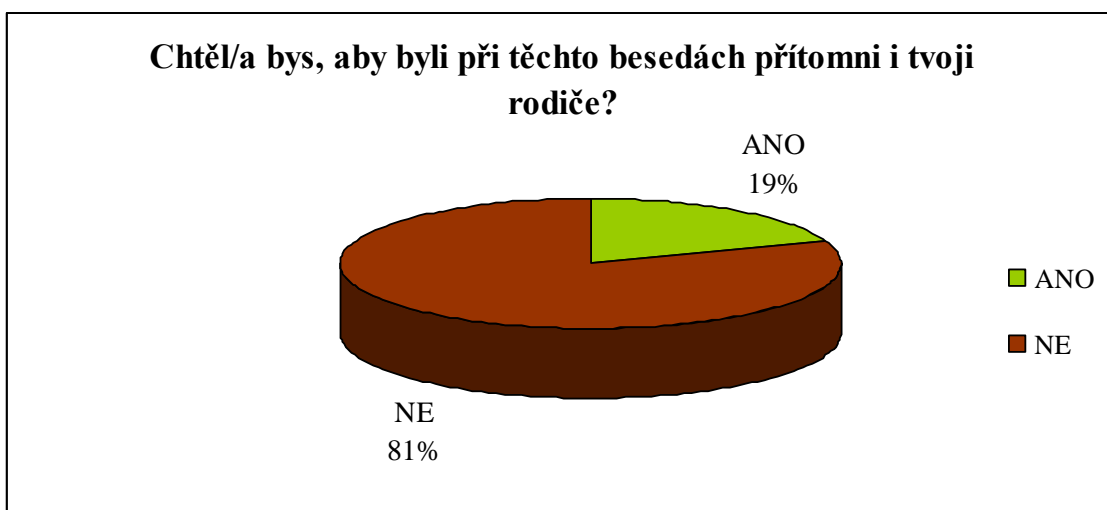
Graf 12: Hodnocení otázky č. 12 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 13: Přehled odpovědí na otázku č. 13 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	DÍVKY		CHLAPCI	
	Počet odpovědí	Podíl v %	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	5	7	8	12
NE	13	20	41	61
Cekem	18	27	49	73

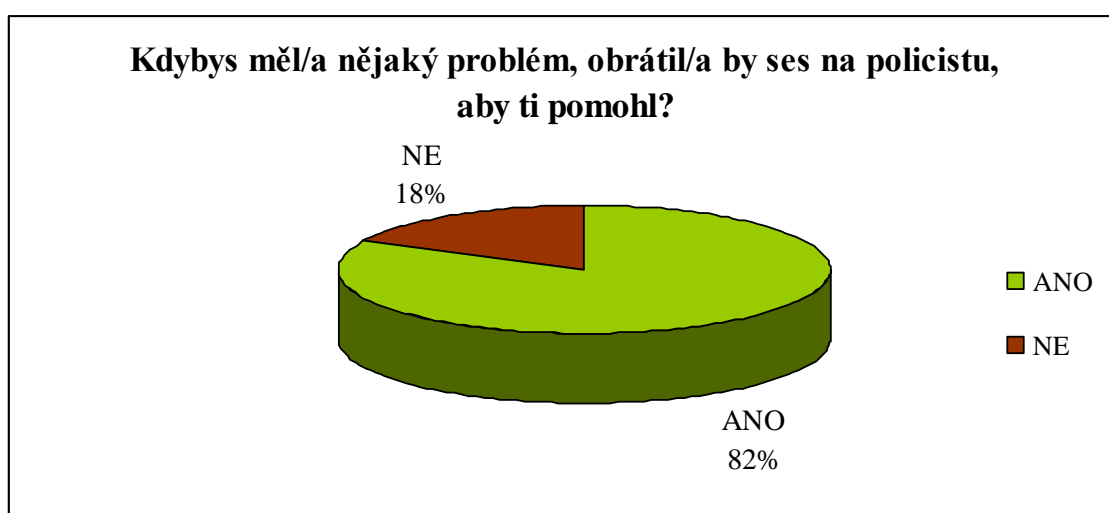
Graf 13: Hodnocení otázky č. 13 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 14: Přehled odpovědí na otázku č. 14 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	DÍVKY		CHLAPCI	
	Počet odpovědí	Podíl v %	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	15	22	40	60
NE	3	5	9	13
Cekem	18	27	49	73

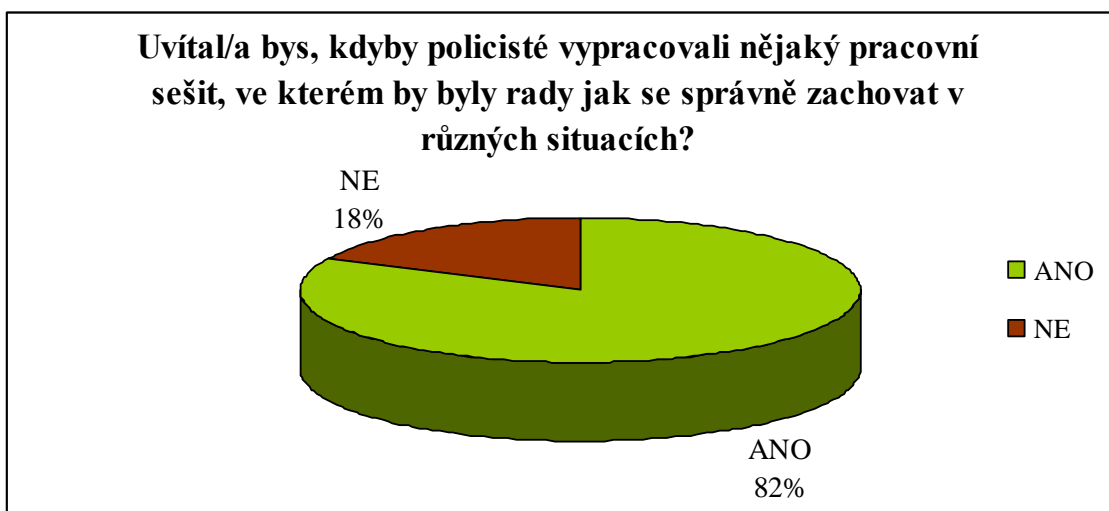
Graf 14: Hodnocení otázky č. 14 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 15: Přehled odpovědí na otázku č. 15 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	DÍVKY		CHLAPCI	
	Počet odpovědí	Podíl v %	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	15	22	40	60
NE	3	5	9	13
Cekem	18	27	49	73

Graf 15: Hodnocení otázky č. 15 celkovým výběrovým souborem

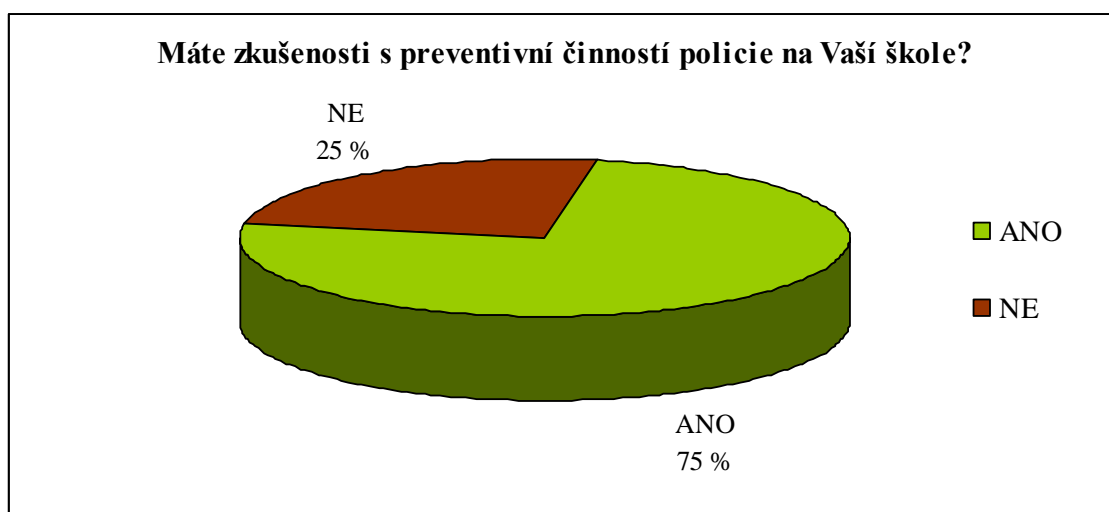

Příloha č. 2: Přehledné tabulky a grafy vyhodnocení otázek č. 1-10 dotazníků pro pedagogické pracovníky

Tabulka 16: Přehled odpovědí na otázku č. 1 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	6	75
NE	2	25
CELKEM	8	100

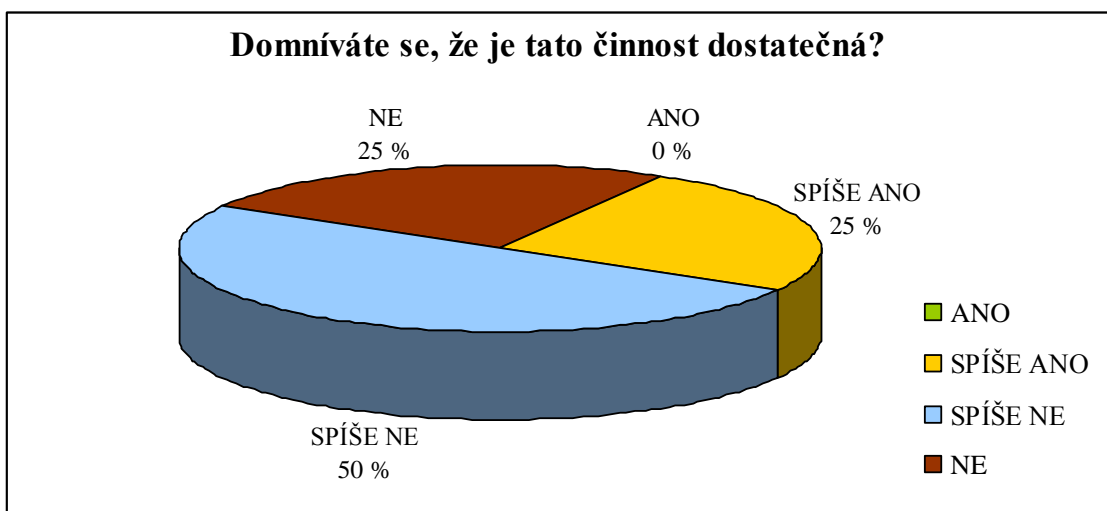
Graf 16: Hodnocení otázky č. 1 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 17: Přehled odpovědí na otázku č. 2 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	0	0
SPÍŠE ANO	2	25
SPÍŠE NE	4	50
NE	2	25
CELKEM	8	100

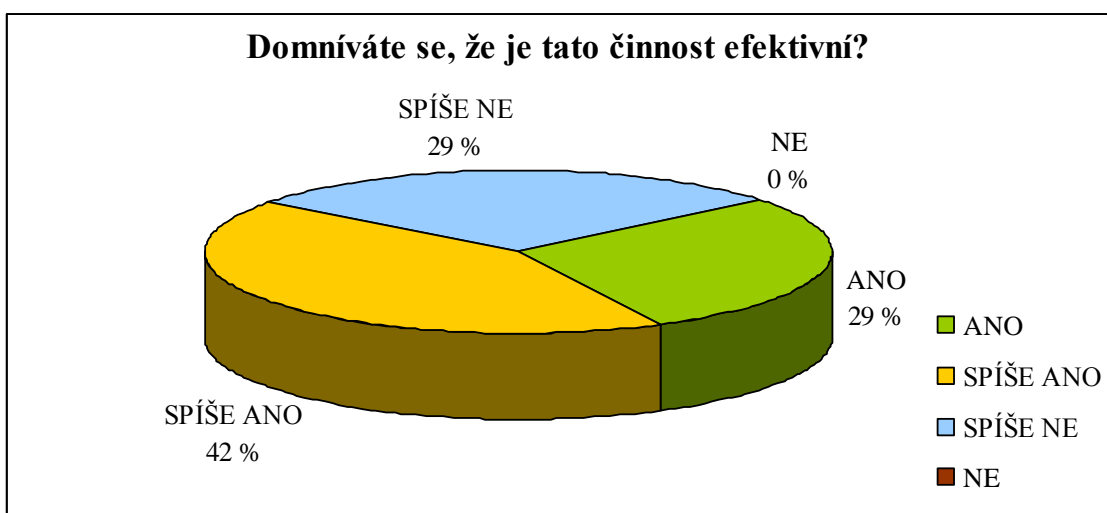
Graf 17: Hodnocení otázky č. 2 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 18: Přehled odpovědí na otázku č. 3 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	2	29
SPÍŠE ANO	3	42
SPÍŠE NE	2	29
NE	0	0
CELKEM	7	100

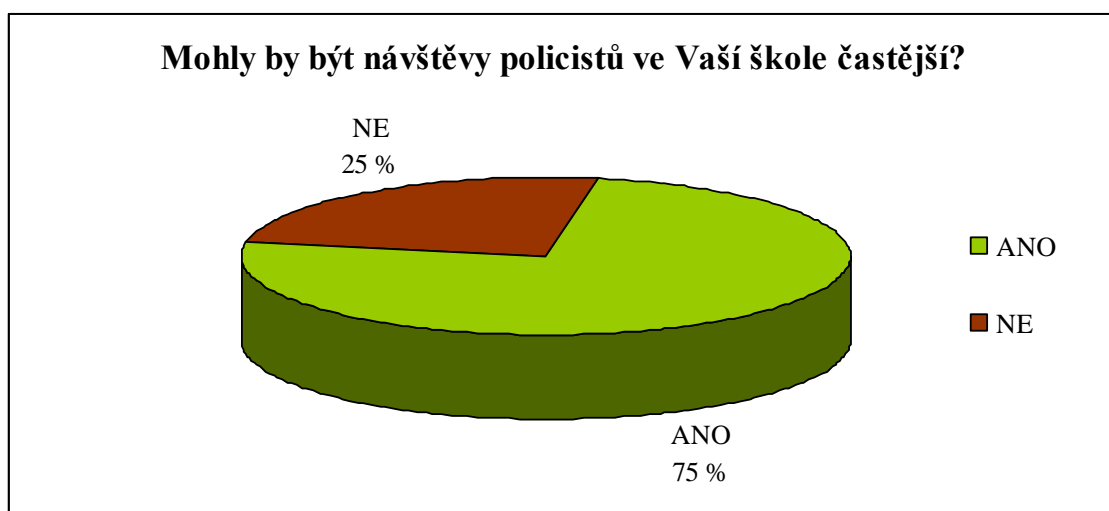
Graf 18: Hodnocení otázky č. 3 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 19: Přehled odpovědí na otázku č. 4 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	6	75
NE	2	25
CELKEM	8	100

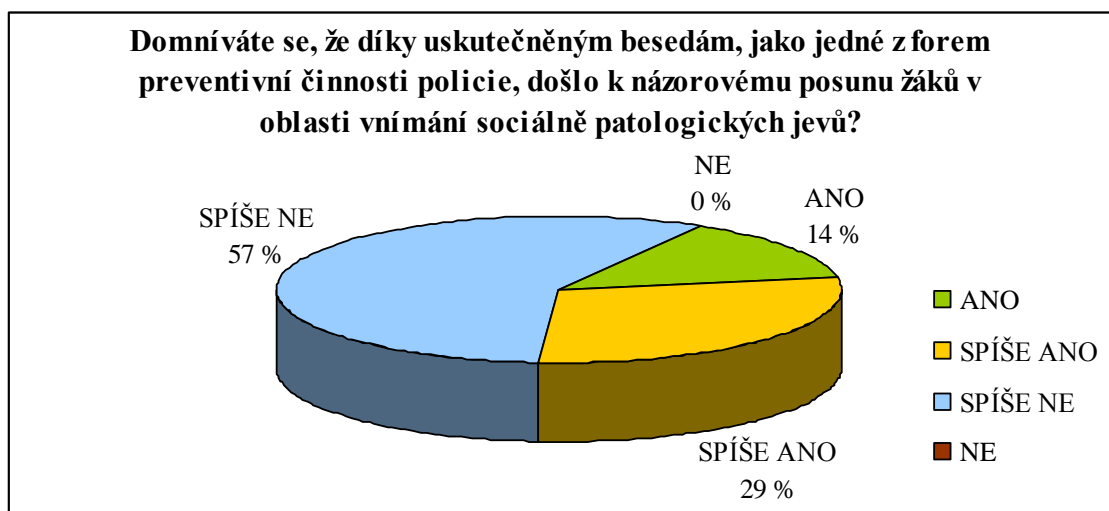
Graf 19: Hodnocení otázky č. 4 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 20: Přehled odpovědí na otázku č. 5 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	1	14
SPÍŠE ANO	2	29
SPÍŠE NE	4	57
NE	0	0
CELKEM	7	100

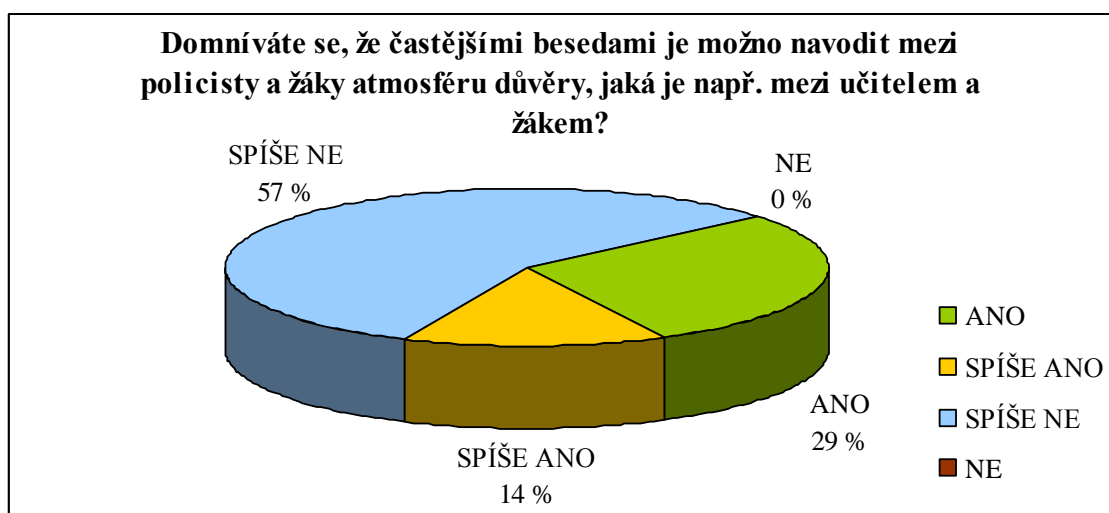
Graf 20: Hodnocení otázky č. 5 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 21: Přehled odpovědí na otázku č. 6 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	2	29
SPÍŠE ANO	1	14
SPÍŠE NE	4	57
NE	0	0
CELKEM	7	100

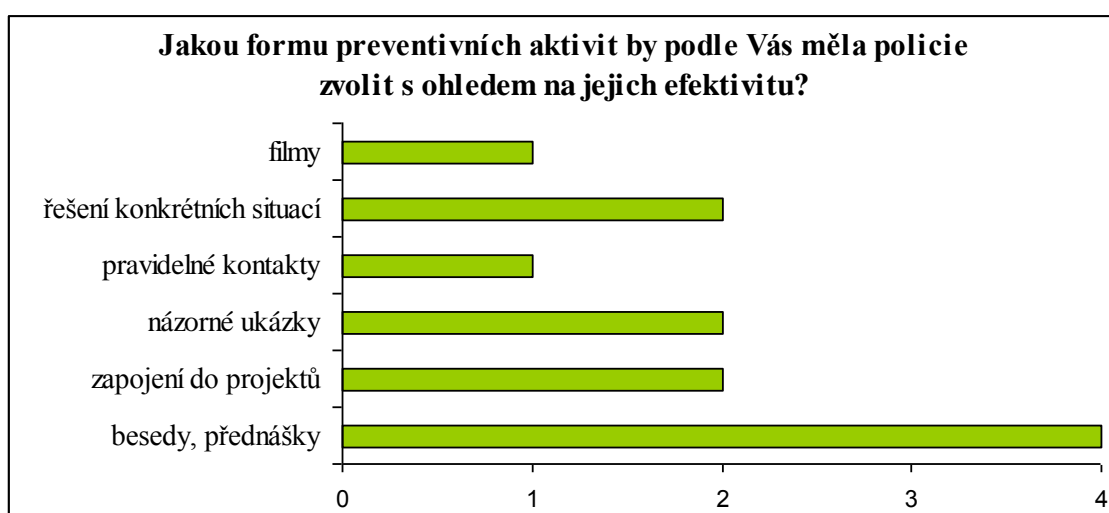
Graf 21: Hodnocení otázky č. 6 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 22: Přehled odpovědí na otázku č. 7

	Počet odpovědí
Besedy, přednášky	4
Zapojení žáků do různých projektů	2
Názorné ukázky činnosti policie	2
Pravidelné kontakty policistů se školou	1
Řešení konkrétních situací za pomoci žáků	2
Využití odborných a naučných filmů	1

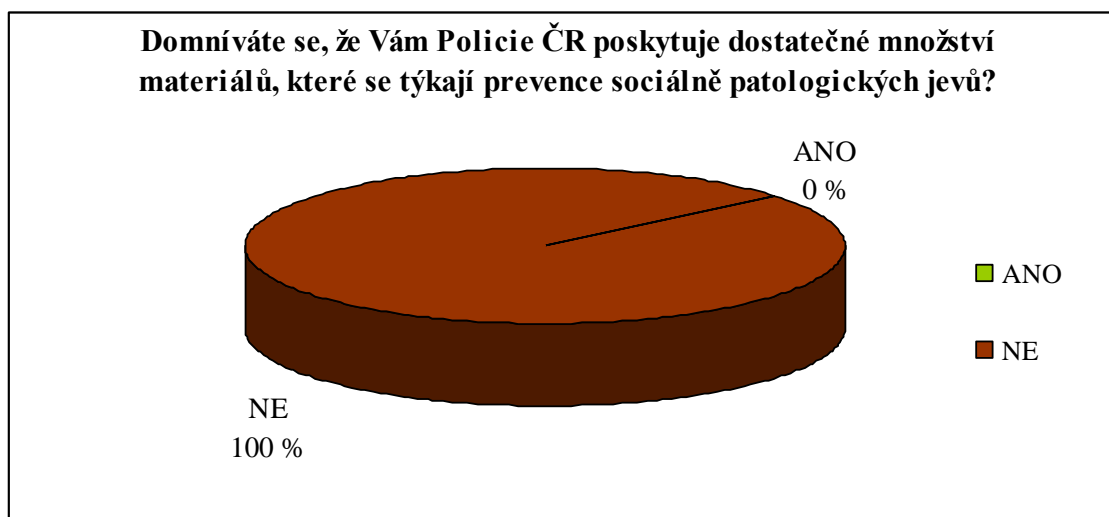
Graf 22: Hodnocení otázky č. 7 celkovým výběrovým souborem

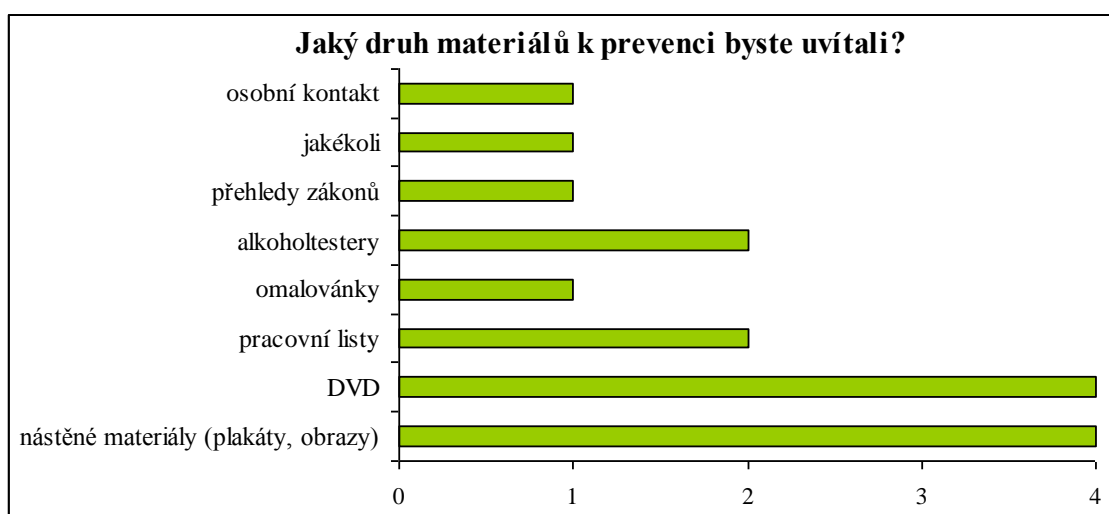
Tabulka 23: Přehled odpovědí na otázku č. 8 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	0	0
NE	8	100
CELKEM	8	100

Graf 23A: Hodnocení otázky č. 8 celkovým výběrovým souborem

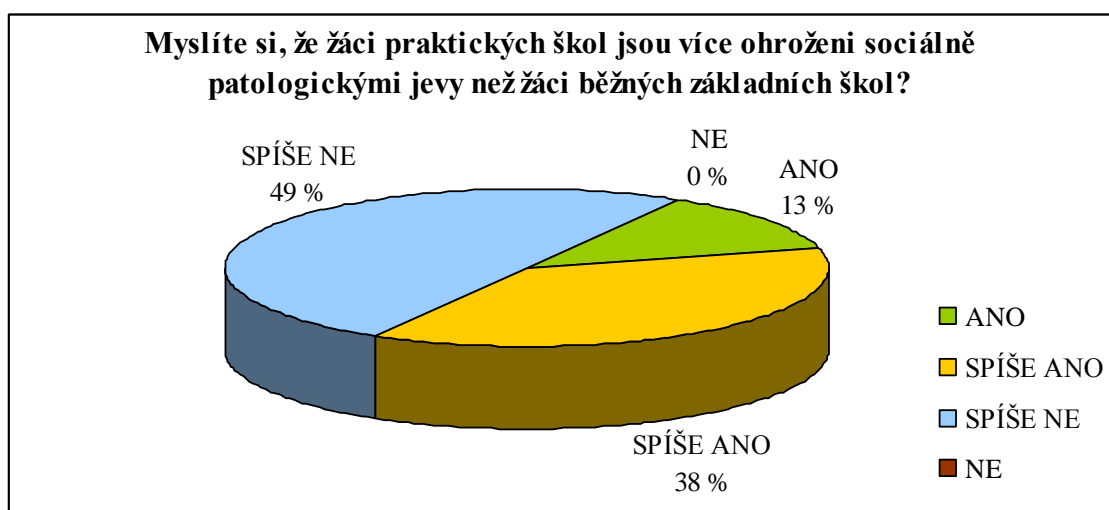
Graf 23B: Hodnocení otevřené podotázky výběrovým souborem

Tabulka 24: Přehled odpovědí na otázku č. 9 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	1	13
SPÍŠE ANO	3	38
SPÍŠE NE	4	49
NE	0	0
CELKEM	8	100

Graf 24: Hodnocení otázky č. 9 celkovým výběrovým souborem

Tabulka 25: Přehled odpovědí na otázku č. 10 a jejich procentuální zastoupení v rámci celkového výběrového souboru

	Počet odpovědí	Podíl v %
ANO	3	38
NE	5	62
CELKEM	8	100

Graf 25: Hodnocení otázky č. 10 celkovým výběrovým souborem

**Příloha č. 3: DOTAZNÍK PRO ŽÁKY PRAKTICKÉ ZÁKLADNÍ ŠKOLY
V OKRESE KUTNÁ HORA A KOLÍN**

Název školy:

Ročník:

Pohlaví: dívka chlapec

1 Setkal/a ses někdy ve své škole s policistou?

Ano Ne

2 Zúčastnil/a ses nějaké besedy s policistou, při které se rozebírala témata, jako jsou drogy, šikana ve školách, násilí apod.?

Ano Ne

3 Dozvěděl/a ses z těchto besed něco nového?

Ano Co?.....

Ne

4 Pomohl/a jsi někomu díky tomu, co ses na besedách dozvěděl/a?

Ano Ne

5 V případě, že ano, měl/a jsi z toho radost, že jsi mohl/a pomoci druhému?

Ano Ne

6 Chtěl/a bys, aby se takové besedy s policisty pořádaly ve tvé škole častěji?

Ano Ne

7 Chtěl/a bys, aby takové besedy byly i na policejní stanici?

Ano Ne

8 Kde by se ti líbily besedy více, na policejní stanici nebo ve tvé škole?

Policejní stanice Tvá škola

9 Myslíš, že by bylo dobré při takových besedách pouštět filmy s tematikou drog, alkoholu nebo kouření?

Ano Ne

10 Bavilo by tě hrát při takových besedách nějaké hry, při kterých by ses dozvěděl jaké chování je správné nebo špatné?

Ano Ne

11 Chtěl/a bys pomáhat mladším a slabším?

Ano Ne

Proč?

12 Chtěl/a bys pomáhat policistům při besedách v jiných třídách?

Ano Ne

13 Chtěl/a bys, aby byli při těchto besedách přítomni i tvoji rodiče?

Ano Ne

14 Kdybys měl nějaký problém, obrátil by ses na policistu, aby ti pomohl?

Ano Ne

15 Uvítal/a bys, kdyby policisté vypracovali nějaký pracovní sešit, ve kterém by byly rady jak se správně zachovat v různých situacích?

Ano Ne

Příloha č. 4: DOTAZNÍK PRO PEDAGOGICKÉ PRACOVNÍKY PRAKTICKÉ ZÁKLADNÍ ŠKOLY V OKRESE KUTNÁ HORA A KOLÍN

Název školy:

Funkce:

1 Máte zkušenosti s preventivní činností policie na Vaší škole?

Ano Ne

2 Domníváte se, že tato preventivní činnost je dostatečná?

Ano Spíše ano Spíše ne Ne

3 Domníváte se, že tato preventivní činnost je efektivní?

Ano Spíše ano Spíše ne Ne

4 Mohly by být návštěvy policistů ve vaší škole častější?

Ano Ne

5 Domníváte se, že díky uskutečněným besedám jako jedné z forem preventivní činnosti policie došlo k názorovému posunu žáků v oblasti vnímání sociálně patologických jevů?

Ano Spíše ano Spíše ne Ne

Pokud ano, jak a jakým směrem?

.....

.....

6 Domníváte se, že častějšími besedami je možno navodit mezi policisty a žáky atmosféru důvěry jaká je například mezi učitelem a žákem?

Ano Spíše ano Spíše ne Ne

7 Jakou formu preventivních aktivit by podle Vás měla policie zvolit s ohledem na jejich efektivitu?

.....
.....
.....

8 Domníváte se, že Vám Policie České republiky poskytuje dostatečné množství materiálů, které se týkají prevence sociálně patologických jevů?

Ano Ne

V případě, že nikoliv, jaký druh materiálů k prevenci byste uvítali?

.....
.....

9 Myslíte si, že žáci praktických škol jsou více ohroženi sociálně patologickými jevy než žáci běžných základních škol?

Ano Spíše ano Spíše ne Ne

10 Myslíte si, že by policie měla klást větší důraz na prevenci sociálně patologických jevů na základních praktických školách než na běžných základních školách?

Ano Ne

A proč?

.....
.....
.....